CATALUNYA
Resistent
N. 120
EXTRAORDINARI
BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA DE PERSONES EX-PRESES POLÍTIQUES DEL FRANQUISME

50 Aniversari de l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del franquisme (ACPEPF)

SOLIDARITAT, JUSTÍCIA, MEMÒRIA 1976-2026

LEONOR SUESCUN ©

50 1976-2026
ACPEPF
Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme

Amb el suport de
memorial democràtic

PLAFÓ D'EDICIÓ

Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme (membre de la FIR)

Adreça:
Via Laietana, 16 – 08003 Barcelona.
Tel: 934 812 853.

Correu electrònic:
expresospolitics@gmail.com

Web:
expresospoliticsdelfranquisme.com

Dipòsit legal: B-33.493-95

Documentació i imatges:
Fons documental ACPEPF
Fons documental Ángel Rozas (AHCCOO)
Fons documental PSUC (ANC)

Fotografies 2026 Temps d'amnèsia: Anna Elías©

Il·lustracions coberta i contracoberta: Leonor Suescun©

Idealització i coordinació del Catalunya Resistent N.120 extraordinari: Marià Hispano Vilaseca

Disseny:
Xavi Isern

Twitter: @exprespol

Facebook: /Expresos Politics Franquisme

Instagram:
@exprespol_acepf

Compte corrent: ES07-2100-0429-6402-0017-5329

VOLS FER-TE SOCI/A?

Col·labora amb nosaltres per fer visible la Memòria Democràtica:

- Fes-te soci/a amb una quota de 50€ anuals.
- O fes una aportació puntual a la nostra entitat.

Més informació a la nostra web.

ESTIGUES AL DIA!

Inscriu-te al nostre **Butlletí Electrònic** per rebre els actes que realitzem i articles relacionats amb la nostra entitat. Omple el formulari de la web.

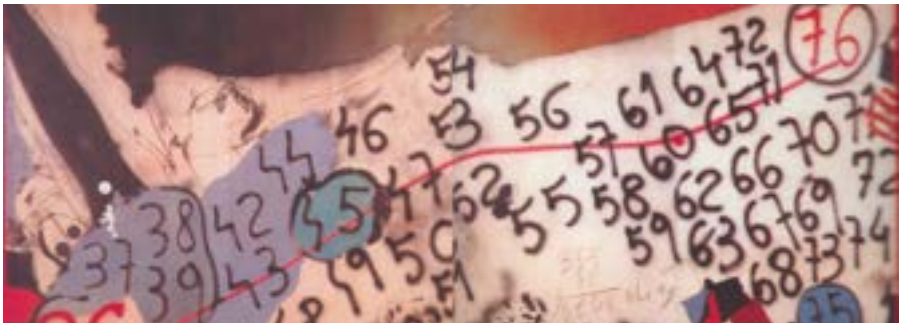

Obra de Josep Guinovart (ESPAI GUINOVART)

Sumari

Poema Adrienne Rich 3

Presentació
Carles Vallejo 4

Som antifeixistes.
Editorials de Llibertat i Catalunya Resistent 8

Història (ACPEPF) 1976-2026 14

Cinc testimonis d'història i compromís 26

Un auténtico dirigente político de la clandestinidad
Agustí Colomines i Companys 27

Celebramos medio siglo de historia
Antonia Jover del Olmo 29

Periodisme i memòria històrica, camins paral·lels
Joan Barrera i Riba 32

Vinyetes contra l'oblit
Pepe Gálvez 35

Rudolf Guerra: l'heroi irònic
Raimon Obiols 37

2026 Temps d'amnèsia
Anna Elías 39

Forjar la memòria democràtica i antifeixista 43

Democràcia és la memòria dels pelacanyes
Marià Hispano 44

Allà on es troba la gent jove per tal d'aprendre per la vida, la nostra associació també és present
Isabel Alonso Dávila 46

50 anys d'història: memòries, felicitacions i agraïments.
Domènec Martínez García 48

Antifeixisme: crisi, memòria, programa
Tommaso Nencioni 50

Molèsties d'obrir la porta
Paule Hispano Bosch 53

Article Elías Álvarez
Elías Álvarez 55

Epíleg: No Oblidar 57

Aquest ull
no és per plorar
la seva visió
ha de ser nítida
encara que tingui llàgrimes al rostre

La seva intenció és la claredat
no ha d'oblidar res

ADRIENNE RICH (SETEMBRE, 1971)

ANNA ELÍAS ©

PRESENTACIÓ

1976-2026 Solidaritat, justícia, memòria

50 anys de l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme

CARLES VALLEJO
President de l'ACPEPF

A les acaballes del franquisme algunes persones que havien estat empresonades per la seva activitat d'oposició van decidir seguir implicades en la lluita contra la dictadura a través de noves formes d'organització. Primer, ajudant als centenars d'empresonats que van romandre entre reixes fins més enllà de la mort del dictador. Després, oferint assistència jurídica, econòmica i mèdica als companys i companyes de lluita clandestina que un cop recuperades les llibertats democràtiques es van trobar en una situació de desempara i precarietat. I finalment, transcorreguts els anys, pel reconeixement públic dels seu sacrifici, la conservació de la memòria de la resistència contra el feixisme i contra la tergiversació de la història de la dictadura. Aquest ha estat el fil democràtic i solidari que uneix la llarga trajectòria militant que atresora l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme.

Des de la solidaritat cap a les persones represaliades durant la dècada dels anys setanta fins a la vocació pedagògica i divulgativa de les seves experiències al segle XXI, passant per la pressió als poders públics pel reconeixement legal dels patiments soferts per la resistència antifeixista, la història de l'Associació d'Ex-presos és també la història de com la nostra societat s'ha relacionat amb un passat que encara avui es manté molt present.

L'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme ACPEPF és una de les entitats de memòria democràtica més antigues del nostre país i enguany commemorem el cinquantenari de la seva fundació pública el 12 de febrer de 1976, però el seus orígens, la raó de la seva existència, s'enfonsen en el substrat més profund de la dictadura. Algú va dir que la solidaritat cap a les persones represaliades pel franquisme va començar el 1936 a les tàpies dels cementiris, en el més negre de la nit franquista.

L'objectiu inicial de l'Associació Catalana d'Ex-presos Polítics del Franquisme va ser ajudar els presos polítics quan estaven en centres penitenciaris i quan en sortien.

L'objectiu inicial de l'Associació Catalana d'Ex-presos Polítics del Franquisme va ser ajudar els presos polítics quan estaven en centres penitenciaris i quan en sortien. Després la seva tasca s'ha centrat en la lluita pel reconeixement i la reparació als ex-presos i represaliats del franquisme, així com la recuperació i manteniment de la memòria d'aquestes víctimes.

L'ACPEPF reivindicant la memòria dels presos polítics. Presó Model de Barcelona, 2018 (FONS ACPEPF)

Per la seva trajectòria, l'Associació ha rebut diverses distincions, entre elles, la Medalla d'Honor de Barcelona, el 2001 i la Creu de Sant Jordi, el 2003. L'any 2004, la Universitat Politècnica de Catalunya va nomenar Doctora Honoris Causa a Maria Salvo, que fou Presidenta de l'Associació. El 2011 la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya va atorgar el seu premi a l'Associació, el 2022 ens van concedir els premis La Baula i el Premio Albert Camus, Memoria Viva del Festival Internacional de Cine por la Memoria Democrática i l'any 2026 hem rebut la Medalla d'Honor del Parlament de Catalunya. Aquestes distincions ens empenyen a mantenir el nostre compromís.

La celebració dels cinquanta anys de l'ACPEPF s'erigeix avui en una festa per la llibertat, on la memòria de l'antifeixis-

Obra de Josep Guinovart **(FONS D'ART ACPEPF)**

me d'aquell convuls Segle XX s'aboca en la defensa i en la construcció de les democràcies contemporànies. Preservarem el llegat cultural i polític d'aquell lema Llibertat, igualtat, solidaritat en l'aposta per un segle XXI just i solidari. ●

La història de l'Associació d'Expresos és també la història de com la nostra societat s'ha relacionat amb un passat que encara avui es manté molt present.

Algú va dir que la solidaritat cap a les persones represaliades pel franquisme va començar el 1936 a les tàpies dels cementiris, en el més negre de la nit franquista.

«Recordo prou bé els inicis. Fou l'any 1976 que vam prendre l'acord de constituir-nos en Associació. Era el 12 de febrer de 1976, a la seu dels Amics de les Nacions Unides, i la intenció era que l'Associació fos una entitat cívica plural. A l'acta fundacional consta aquesta intencionalitat pluralista. I, sobretot, constava la voluntat de modificar la societat en la qual vivíem, per fer-la més humana i més justa, reconeixent que eren múltiples les opcions polítiques a propugnar».

Joan Colomines.
Primera Junta Directiva de l'ACPEPF, 12 de febrer de 1976

Dimarts, 13 d'octubre de 2026. Palau del Parlament de Catalunya
Medalla d'Honor del Parlament

La Mesa ha acordat avui per unanimitat, a proposta del president, Josep Rull, concedir aquest any la Medalla d'Honor del Parlament en la categoria d'or al cineasta i polític Pere Portabella, a la il·lustradora Pilarín Bayés, a l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme, a l'Associació Pro-Memòria als Immolats per la Llibertat a Catalunya i al Centre Excursionista de Catalunya. L'acte de lliurament de les medalles es farà el 29 d'octubre al Parlament.
Amb la concessió de la Medalla d'Honor, el Parlament vol reconèixer el compromís amb Catalunya d'aquestes persones i entitats i el seu paper determinant en la defensa de les llibertats i de la memòria democràtica, en la preservació de la identitat i la cultura catalanes i en el coneixement del territori. El president ha destacat que són tres entitats i dues personalitats que "des de camins diferents comparteixen el mateix compromís amb Catalunya" i que es tracta de cinc reconeixements a "cinc trajectòries singulars" amb "un mateix fil conductor: la voluntat de servir Catalunya i de deixar a les generacions futures un país més conscient de la seva història, més lliure i més ric culturalment".
Amb la Medalla d'Honor a l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme, el Parlament vol reconèixer el treball al llarg de cinquanta anys d'aquesta entitat i una trajectòria "dedicada a la solidaritat amb els presos polítics durant la dictadura, la reivindicació de justícia i reparació de les persones represaliades i la preservació i transmissió de la memòria democràtica".

SOM ANTIFEIXISTES

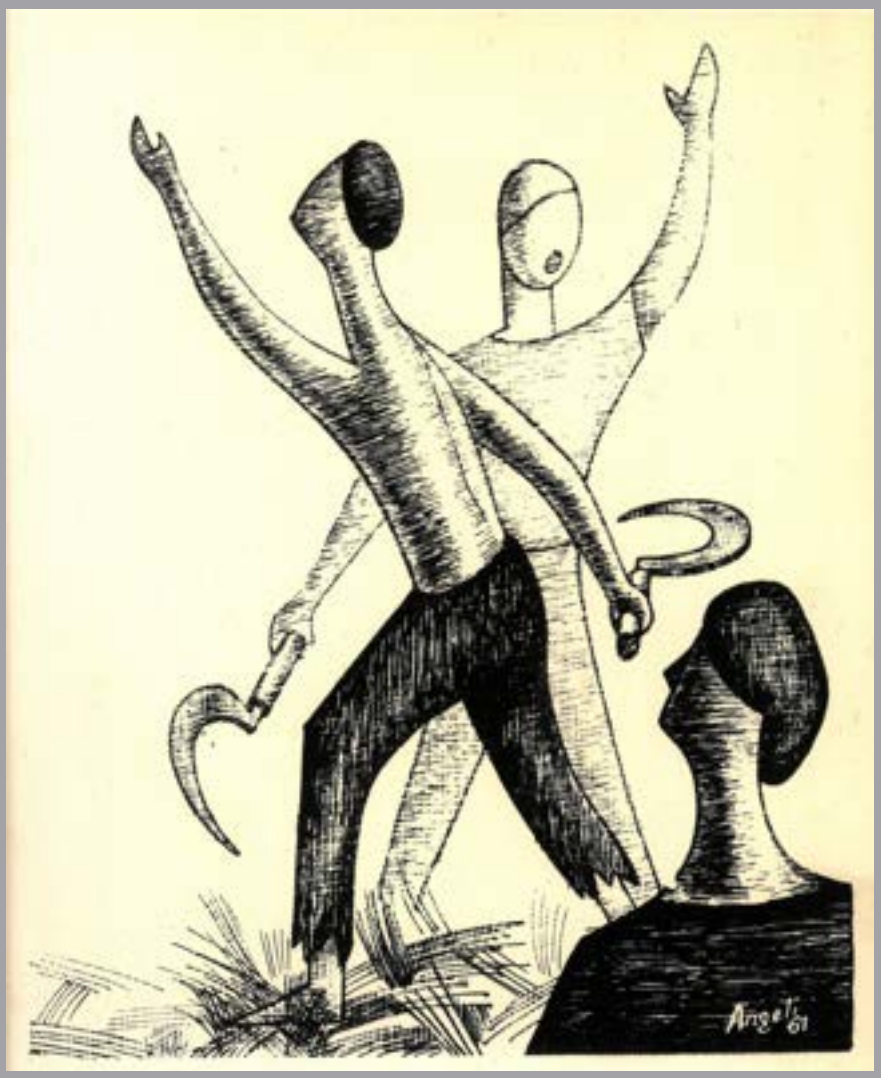

Obra d'Angeli (FONS ÁNGEL ROZAS AHCCOO)

EDITORIALS
De Llibertat i Catalunya Resistent

FRAGMENTS

DICCIONARI BIOGRÀFIC. ASSOCIATS I ASSOCIADES A L'ACPEPF
https://www.expresospoliticsdelfranquisme.com/diccionari-biografic/

1. Les dones i els homes de l'ACPEPF. Parlem d'una generació extraordinària

Una generació extraordinària

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí extraordinari 2019

El passat mes d'octubre, mentre participava a les XX Jornades del Maquis al poble de Santa Cruz de Moya, va morir el nostre company Lluís Martí Bielsa. Tenia 97 anys i una llarga vida darrera, una part de la qual dedicada a aconseguir una societat de lliures i iguals, sense explotadors ni explotats.

Pertanyia a aquella generació extraordinària que, el 1939, no va acceptar la derrota i immediatament es va disposar a continuar la lluita a França primer i després a Espanya enfrontant-se als Consells de Guerra. Algú l'ha anomenat la generació de ferro. Han conegut la guerra d'Espanya, els camps d'internament francesos, la Segona Guerra Mundial, la resistència anti-nazi, la llarga lluita contra la dictadura franquista, etc. Quasi tots i totes han coneguts detenció, violents interrogatoris i empresonament, i es van constituir en mestres de les noves generacions, les anomenades generacions del Tribunal de Orden Público (TOP), que van recollir la torxa del relleu en la lluita per un món millor.

L'Associació recorda molts companys i companyes que han estat punt de referència d'honestedat personal, fermesa en les idees i coratge en l'acció, que van acumular, molts d'ells, llargs anys de presó, com Antonio Canoves, Enric Pubill, marià Gadea, Lola González, Domènec Serra, Neus Català, Pere Arcas, Carme Casas, Sebastià Piera, Pere Viñolas, Miquel Castel, Leandre Saún, Joan García Tristany, Leopoldo Iglesias, Isabel Girona, Maria Salvo, Teresa Alonso, i tants d'altres ...

Som en temps difícils en els quals torna a ser necessària la lluita contra el neofeixisme que s'escampa arreu, que es fa obligada la defensa de conquestes socials que es donaven per consolidades, que fins i tot està en perill el sistema democràtic i que s'aprofundeix cada cop més la desigualtat entre la població. Davant aquesta situació, el record de tots aquests companys i companyes ens esperona a no defallir i esperona a les noves generacions a seguir el seu exemple.

L'ACPEPF té una història ...

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 119, 2025

L'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme té una història que es remunta a la clandestinitat de la lluita antifranquista, quan la dictadura nascuda de la victòria del cop d'Estat de juliol de 1936 va sotmetre Espanya durant una bona part del segle XX a un règim de terror que va provocar un retrocés en la seva història. Eren els anys seixanta quan grups d'ex-presos polítics varen organitzar-se amb el doble objectiu de donar suport als presos polítics que encara romanien a les presons franquistes, i a la vegada col·laboraven políticament en la lluita contra la dictadura del general Franco. Cap a les presons es canalitzaven la majoria dels ajuts de tota mena procedents de la solidaritat. S'intentava cobrir les dificultats de tota mena que comportava l'estada a les presons des del punt de vista físic, social, econòmic, psicològic, etc.

Durant tots aquests anys de dictadura, tant el grup inicial, com el Comitè Pro-Presos després i, finalment, l'Associació d'Ex-presos van treballar comptant cada cop amb més col·laboradors i col·laboradores, estenen el suport social als presos i ex-presos. La força de l'Associació es feia sentir cada cop més en la lluita per la democràcia. El 17 de febrer de 1976 es van iniciar els tràmits per la legalització de l'Associació que, com era d'esperar, va ser denegada. Finalment, el 23 de gener del 1980, el Ministeri de l'Interior va acceptar la petició de legalització.

Avui, a més de continuar amb les seves activitats, l'Associació treballa amb força en la recuperació de la memòria històrica. Una tasca a la qual l'Associació hi dedica molts esforços i que constitueix un element essencial per desmuntar les falsificacions històriques del franquisme.

2. L'antifeixisme. Valors i humanitat

Pena de mort, la cara negra d'una falsa justícia

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 22, 2000

Nosaltres considerem que mai hi ha raó per a la mort, i menys per a la mort freda i legal protagonitzada per l'Estat, que no resol res i que és més pròpia de societats primitives que de societats cada cop més respectuoses amb els drets humans.

La memòria i l'experiència ens ajuden a tenir idees molt clares en aquest tema; i entre les coses que tenim clares hi ha el convenciment que, al mateix temps que lluitem per suprimir la pena de mort arreu, haurem d'estar amatents a defensar aquesta conquesta allà on ha estat aconseguida, enfront possibles pressions que reclamin la utilitat del seu restabliment. I més en uns moments en què el nou president dels EEUU és conegut pel seu rècord d'execucions a l'estat del qual era fins ara governador, Texas. No, no volem el model Texas; preferim el model del qual és reflex la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, que garanteix als ciutadans de la Unió que no coneguem la cara més negra d'una falsa concepció de la justícia.

El vell desordre internacional

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 22, 2000

Els membre de la nostra entitat, com tanta gent del nostre país, han tingut com un dels objectius al llarg de la seva vida la transformació de la societat, per millorar-la, per fer-la més justa, per acabar amb el fet que un desigual bressol esdevingui una desigual vida, i per aconseguir que cap nen o nena hagi de renunciar a la seva realització personal en funció del seu origen social.

Però aquesta voluntat transformadora, progressista, tot i que està impulsada per l'afany d'aconseguir la llibertat i la democràcia per la nostra terra, arrabassada pel feixisme, no ha estat mai limitada per una visió exclusivament nacional, sinó que sempre ha estat impregnada d'una perspectiva global que fa que una injustícia en qualsevol lloc del món sigui una injustícia que sentim com a nostra. L'internacionalisme ha estat per a molts de nosaltres una escola en la qual hem aprés, molt abans que es posés tant de moda, un significat diferent al concepte de globalització.

La política, una activitat noble

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 58, 2009

La política és una activitat noble, imprescindible per a l'organització de la societat. No hi ha avenç social sense organització política. I, per culpa d'uns

pocs que la utilitzen per al seu enriquiment personal, no podem posar en dubte l'honesta tasca de milers d'homes i dones que cada dia treballen en benefici de tothom i que amb el seu treball milloren la vida dels ciutadans i les ciutadanes. Cal reivindicat la noblesa de la política, entesa com a compromís personal per contribuir a millorar la societat, a transformar-la en una societat més justa. Cal prendre mesures per foragitar d'una activitat tan noble els desaprensius que se n'aprofiten.

A menys Estat social, més Estat policial

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 68, 2012

Sempre al llarg de la història, quan la població ha reaccionat reclamant els seus drets, els poders dominants s'han defensat reprimint les protestes. Els membres de la nostra associació tenen prou experiència a l'hora de participar en la defensa dels drets democràtics i de la justícia social per saber que, **quan l'Estat perd drets democràtics i drets socials, sempre augmenta el seu volum repressor**. La memòria històrica ens ensenya com en aquests casos s'intenta dividir, criminalitzar, assimilar protesta i violència, es vulneren drets civils i polítics, es garanteix la impunitat de les forces de seguretat i s'intenta desprestigiar, amb la col·laboració dels grans mitjans de comunicació, els principals punts de referència de la protesta.

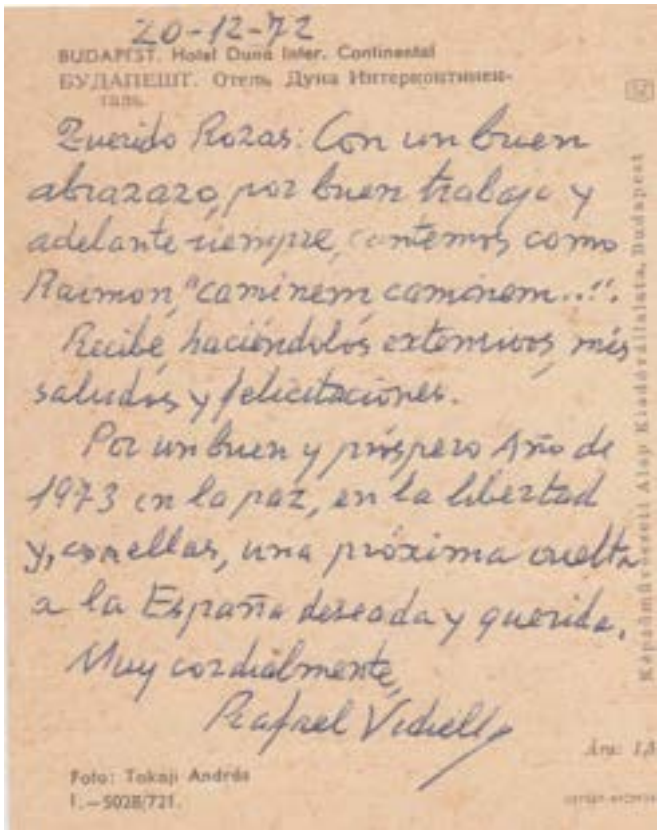
20-12-72
BUDAPEST. Hotel Duna Inter. Continental
БУДАПЕШТ. Отель Дуна Интерконтинентал
Querido Rozas: Con un buen abrazazo, por buen trabajo y adelante siempre, contemos como Raimon "caminem caminem...". Recibe haciéndolos extensivos mis saludos y felicitaciones.
Por un buen y próspero año de 1973 en la paz, en la libertad y, esperemos, una próxima vuelta a la España deseada y querida.
Muy cordialmente,
Rafael Vidiella
Foto: Tokaji András
1.-5028/721.

Carta de l'Àngel Rozas al dirigent del PSUC Rafael Vidiella, 1972 **(FONS ÁNGEL ROZAS AHCCOO)**

Barcelona, 1976 **(FONS ACPEPF, AHCCOO)**

Refugiats, la gran hipocresia d'Occident

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 87, 2017

Cal denunciar la hipocresia de molts governs d'Occident, dels EEUU i d'Europa, que després d'encendre els conflictes a través d'intervencions militars directes o utilitzant altres països, ara defugen de les conseqüències dels conflictes [...].

Cal col·locar les bases d'unes relacions internacionals que estiguin basades en el respecte a la sobirania dels pobles, a la preservació de les seves riqueses naturals, el compliment dels Drets Humans i la resolució dels conflictes per vies de negociació i entesa. La igualtat entre els pobles, el respecte entre Estats i el manteniment d'una situació de pau i cooperació són imprescindibles per evitar en el futur grans moviments de població en direcció al nostre continent.

3. L'antifeixisme és cultura, memòria democràtica

Període electoral

Editorial Llibertat. Butlletí Maig-Juny 1977

Nosaltres, una associació democràtica, integrada per homes i dones d'ideologies ben diverses, que ens respectem al sí i a fora de l'associació, i que amb noblesa ens combatrem en la contesa electoral per oferir al nostre poble totes les opcions polítiques, hem fet una crida per tal de cridar l'atenció de la gent perquè voti democràcia. Diem que votar democràcia és votar partits democràtics. Els partits de llarga trajectòria democràtica. Els partits que han combatut la dictadura, l'arbitrarietat, la corrupció, el centralisme, que a Catalunya proposen LLIBERTAT, AMNISTIA, ESTATUT D'AUTONOMIA!

I en fer aquesta proposta no vulnerem res, no fem política, volem ajudar a construir la democràcia. La necessària democràcia, per la qual venim lluitant anys i anys sense descans.

Barcelona, 1979 **(FONS ACPEPF, AHCCOO)**

Què és el que cerquem?

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí Extraordinari, 1999

L'objectiu de l'Associació és recuperar una part important de la MEMÒRIA HISTÒRICA del nostre país; aquella que fa referència a la repressió de la dictadura que els membres d'aquesta associació coneixem prou bé, explicant fins i tot les nostres experiències personals en un marc actualitzat de renovada lluita pels mateixos ideals que ens han acompanyat tota la nostra vida.

Cal transmetre el testimoni d'aquells que de ben joves van enfrontar-se a una insurrecció nazi-feixista contra un govern democràtic elegit pel poble, però que, sobretot, després de la derrota, i dins les limitades possibilitats que imposava la terrible repressió, van continuar fins a la fi del franquisme.

Acte d'homenatge a la "Generació TOP". Barcelona, 1 de març de 2011 **(FONS ACPEPF, AHCCOO)**

Salvar la memòria històrica però, sobretot, evitar la seva tergiversació

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí Extraordinari, 1999

Recuperem doncs la memòria històrica, però estiguem amatents al perill de la seva tergiversació. Perquè aquesta tergiversació de la memòria històrica pot tenir

com objectiu anul·lar la validesa del passat com a lliçó històrica. És així com, canviant i anul·lant la lluita del passat, s'intentaria anul·lar la lluita del present. I en aquesta qüestió el nostre paper ha d'anar molt més enllà del de subministradors d'experiències. Hem de ser també punts de referència a l'hora d'evitar que es revisin per interessos partidistes pàgines de la nostra història que nosaltres coneixem prou bé.

Bo solidari amb sindicalistes empresonats. Procés 1.001/1972 **(FONS ACPEPF, AHCCOO)**

La recuperació de la memòria històrica

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 16, 1999

Recuperar la MEMÒRIA HISTÒRICA vol dir valorar com cal els esforços que van ser capaços de fer moltes ciutadanes i ciutadans davant del terror d'una repressió ferotge. Vol dir valorar la capacitat de resistència de molta gent anònima enfront l'obstinació repressiva de la dictadura que intentava trencar cossos per trencar idees. I vol dir que dins de cadascun de nosaltres portem una càrrega de raó, que per molt que l'aparença la dibuixi a voltes adormida, no s'equivoquin perquè en un moment determinat pot aflorar i imposar-se.

Per un Memorial Democràtic

Editorial Catalunya resistent. Butlletí 32, 2003

Per aquest motiu, ara i aquí, demanem la creació d'un Memorial Democràtic, una institució pública que tingui la funció d'explicar i difondre, reunir i fer conèixer com ha costat que en aquest país tinguem llibertat [...]. Conèixer i difondre la història no és garantia que els desastres no es repeteixin, però contribueix a consolidar i aprofundir la cultura democràtica, una ètica de l'esforç col·lectiu, de la llibertat i de la pau (...) i per aquesta raó proposem a l'Administració catalana la creació del Memorial Democràtic.

A qui incomoda la recuperació de la memòria antifranquista?

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 41, 2005

Del que es tracta és d'impulsar l'arrelament dels valors democràtics per projectar-los cap el futur i construir un nexe entre generacions, que esdevinguin unides i solidàries a través d'uns ideals de llibertat i pau. És reivindica, doncs, la llarga lluita contra la dictadura i per la recuperació de la democràcia i les llibertats nacionals, per convertir-la en referent ètic i moral per a les noves generacions, i establir un pont entre passat, present i futur.

Del feixisme i la democràcia

Editorial Catalunya Resistent. Butlletí 106, 2021

Del que es tracta és d'impulsar l'arrelament dels valors De feixismes en parlem, però fem democràcia. Som conscients que només treballant i empeltant eines i polítiques de qualitat progressista i radical a la nostra democràcia, aquesta podrà enfrontar-se i sortir victoriosa davant la reacció d'una part de la societat que resta enquistada però activa al món Occidental des dels temps de la Revolució Francesa, quan un sector de la ciutadania s'oposà -o fou poruga- davant els canvis, davant la superació dels estats absolutistes, profundament desiguals i injustos.

Cal combatre aquest entorn social reaccionari des de la cultura democràtica, en temps pausat i cercant estratègies i solucions per als requeriments de la ciutadania. Quotidianitat política i projeccions per a un futur immediat. Cal ajustar les promeses i elaborar programes polítics i culturals factibles. Saber explicar les limitacions i el context canviant; tenir cura de la qualitat de vida d'una ciutadania que hem de saber implicar en processos participatius i que ha de disposar de canals d'informació òptims i democràtics. Feixisme és intolerància, abús de poder i maltractament. Cal unitat d'acció i d'estratègies entre tots el àmbits i espais democràtics. Cal escoltar i atendre les reclamacions, les pors i les inquietuds de la ciutadania.

SOLIDARITAT, JUSTÍCIA, MEMÒRIA. 1976-2026

GOBIERNO CIVIL DE BARCELONA
17 FEB. 1976

EXCMO. SEÑOR

JOAN COLOMINAS PUIG, mayor de edad, vecino de Barcelona de profesión médico analista, con domicilio en c/. Aragón, 239, piso 3º, puerta 3ª, provisto de D.N.I. nº --- 36.813.599, como mejor proceda,

E X P O N E:

Que en nombre propio y en el de los demás socios fundadores de la ASOCIACION DE EXPRESOS POLITICOS, y para -- dar cumplimiento a lo dispuesto en el artº 3,3 de la -- Ley de Asociaciones, adjunta al presente escrito y en - ejemplar triplicado, copia del acta fundacional firmada por todos los demás socios fundadores y de los estatutos por los que ha de regirse la mencionada Asocia--- ción, todo ello dentro del plazo de cinco días, a contar desde la fecha de la reunión en que se levanto talacta, que tuvo lugar el jueves día doce del corriente - mes de febrero.

En atención a lo expuesto,

SOLICITA DE V.E. que, en base a la documentación presentada reconozca los fines de la ASOCIACION DE EX-PRESOS-POLITICOS y vise los estatutos de que queda hecha mención.

Barcelona, a diecisiete de febrero de mil - novecientos setenta y seis.

Joan Colominas

EXCMO. SR. GOBERNADOR CIVIL DE BARCELONA.

Acta fundacional de l'ACPEPF. Barcelona, 17 de febrer de 1976 (FONS ACPEPF, AHCCOO)

Història de l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme (ACPEPF)

Solidaritat, justícia, memòria 1976-2026

«L'Associació tindrà per objecte promoure actes culturals i cívics que aglutinin als ex-presos polítics i que tinguin per finalitat fonamental crear un clima de convivència, reconeixent el dret de la llibertat de dissentir i propugnant l'amnistia, l'abolició de la pena de mort, el reconeixement dels drets i llibertats fonamentals i la reforma del dret penitenciari mitjançant la instauració de l'estatut del pres polític. Fem constatar expressament que l'Associació ha d'inspirar-se en un autèntic pluralisme, tendent a la reconciliació nacional i incidint a nivell ciutadà per a crear una consciència que és legítim reconèixer a cadascun la seva ideologia i conducta basades en la voluntat de modificar la societat en la qual vivim per a fer-la més humana i més justa, i reconeixent també que són múltiples les opcions polítiques a propugnar».

Acta fundacional de l'Associació Catalana d'Ex-presos Polítics i Socials.
Barcelona, 12 de febrer de 1976

L'ANTIFEIXISME, EN ELS ORÍGENS DE L'ACPEPF

NOTÍCIA DE LA NEGRA NIT

El segle XX ha estat definit com un temps de barbàrie i civilització, de confrontació entre dues concepcions d'encarar una modernitat hereva de la Il·lustració francesa i de la Revolució Industrial; un combat a cel obert entre uns ideals fonamentats en el progrés i l'humanisme i aquells altres arrelats en una tradició més reaccionària i conservadora. En un món convuls i en transformació, la crisi del model colonial, l'eclosió dels nacionalismes i la puixança del moviment obrer, deslligarien revoltes socials i confrontacions bèl·liques d'una magnitud i d'una virulència inaudites.

L'esclat de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), fruit de la implosió d'aquestes tensions socials, culturals i econòmiques, fou l'espurna que devastaria la convivència i la pau, l'espurna que faria néixer el feixisme i altres ideologies reaccionàries que promourien governs totalitaris i ultranacionalistes, caracteritzats per la falta de llibertats, la submissió total de l'individu a un líder i a un Estat i l'ús de la violència contra els opositors. Va ser llavors, a l'Europa d'entreguerres (1918-1939), quan es va consolidar el feixisme en els àmbits de poder: Itàlia amb Mussolini, Alemanya amb Hitler o Espanya amb Franco. Uns temps de barbàrie, violències i devastació.

En oposició a aquests ideals i governs feixistes, sorgirà una cultura antifeixista que integrarà tots els corrents de pensament revolucionari, democràtic i humanista nascuts de la revolució francesa i del moviment obrer, amb l'objectiu últim d'alliberar la humanitat del feixisme i restablir les llibertats. Dones i homes d'Europa i d'arreu del món formaran un cos partisà per a enfrontar-se, des dels carrers i des de les trinxeres, a la barbàrie. La Segona Guerra Mundial (1939-1945) fou l'escenari de la confrontació, una guerra que guanyarien els partisans i les forces militars aliades dels països democràtics. Tot i l'esclat, l'any 1945, de la festa per l'alliberament dels pobles, aquesta celebració no arribaria a una Espanya que restaria quaranta anys sota un règim feixista, el franquisme.

SOLIDARITAT

FRATERNITAT AMB ELS PRESONERS I PRESONERES POLÍTIQUES DEL FRANQUISME

La victòria de l'exèrcit franquista l'abril de 1939 davant les forces lleials a la Segona República espanyola, va fulminar un període històric d'esperances democràtiques i progressistes (1931-1939), assentant la instauració d'una dictadura militar amb voluntat totalitària i dotada d'un formidable aparell repressiu. En un país devastat per la conflagració bèl·lica, la violència extrema exercida contra els republicans durant la postguerra aterriria a una població depauperada i mancada de drets civils i polítics. El nombre de presos i preses polítiques va assolir una magnitud extraordinària - 280.000 el 1940 – i desenes de milers de persones van ser processades pels tribunals de Responsabilitats Polítiques, que imposaven sancions penals, administratives, econòmiques i laborals.

En aquest context regressiu de tirania, injustícies, por i silencis, la solidaritat amb els presos i preses polítiques va sorgir amb ímpetu, primer des d'un entorn familiar i, més endavant, a través de xarxes solidàries erigides pels mateixos presoners dins dels centres penitenciaris o d'altres vinculades a partits polítics clandestins o entitats cíviques ciutadanes. Dignificar un mínim la vida dels internats a les brutals presons franquistes comportava atendre des de l'exterior necessitats bàsiques com el proveïment d'aliments, roba i productes higiènics, ajudar als presos quan sortien del presidi, assistir a les famílies d'empresonats o establir canals d'informació per a crebantar l'aïllament dels interns. Dins de les presons, els objectius principals dels grups de solidaritat van ser l'organització assenyada del temps i de les activitats i la lluita per assolir millors condicions penitenciàries.

D'ençà meitat dels anys 1960, el món de solidaritats vers els presoners polítics va experimentar canvis importants. La incorporació de joves a la lluita antifranquista, el desenvolupament de noves estratègies dins el moviment obrer i l'apertura internacional del règim franquista, van propiciar l'aparició d'entitats de solidaritat més amples, transversals i permeables, sovint articulades des de comunitats catòliques de base i amb la progressiva incorporació de grups polítics, sindicats i entitats veïnals i juvenils. L'aparició l'any 1969 de la Comissió de Solidaritat i de la Comissió Catalana d'Amnistia, tot coincidint amb un període d'agreujament de la repressió franquista, visualitzava el reforçament d'entitats unitàries antifranquistes amb objectius concrets i vies d'actuació més incisives. Amb el temps, les Comissions de Solidaritat es van estendre per tot el territori, incorporant demandes cada cop més vinculades a la lluita política contra el règim franquista.

AMNISTIA, RECONCIALIACIÓ, SILENCI

1976 TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA I CONSTITUCIÓ DE L'ACPEPF

UNA COMANDA A LA DEMOCRÀCIA

ATENDRE ELS DRETS I LA DIGNITAT DELS PRESOS I DE LES PRESES POLÍTIQUES DEL FRANQUISME

Un cop assentat l'any 1979 el període de transició democràtica amb l'aprovació de la Llei d'Amnistia del 1977, de la Constitució espanyola (1978) i de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (1979), l'Associació va iniciar una nova etapa reivindicativa, exigint un reconeixement públic a les persones que havien patit la repressió durant la dictadura, reivindicant pels ex-presos indemnitzacions econòmiques i accés a les prestacions de la Seguretat Social i demanant de nou al Ministeri de l'Interior la legalització de l'entitat. Aquestes actuacions anaven encaminades a enfortir la democràcia com un espai de convivència i tolerància permeable a una memòria democràtica sostinguda durant quaranta anys per la lluita antifranquista.

L'ACEPF va ser finalment legalitzada el 29 de gener de 1980, un fet que va permetre la seva consolidació definitiva i una major projecció pública. L'organització, l'1 de maig de 1980, de l'Homenatge del Tinell com un acte de gran solemnitat per retre homenatge als resistents antifranquistes va significar, finalment, poder recordar i reconèixer el sacrifici de milers de dones i homes que havien lluitat per la llibertat i la democràcia i, alhora, valorar la contemporaneïtat d'aquest esperit rebel davant les injustícies i les vulneracions dels drets fonamentals que encara es donen al món.

Més enllà de la importància política i cultural d'aquests homenatges, l'Associació va centrar els seus esforços en reclamar les indemnitzacions econòmiques i prestacions socials per a totes les persones que havien patit presó degut a la seva militància clandestina antifranquista. Va ser un procés de lluita molt llarg en el temps, dur i continuat, que va abraçar un període comprès entre els anys 1981 i el 2006, cosint complicitats amb els agents socials i polítics alhora que comprometent a ajuntaments, a la Generalitat de Catalunya i al Govern central.

L'ACEPPF assolia amb aquests reconeixements institucionals la fi d'una etapa constituent quant a visibilitat i reclamacions. A les acaballes del segle XX, calia incorporar joves entre els seus socis, adaptar l'organització a una economia més ajustada i reorientar els objectius programàtics de l'entitat. Enriquir la democràcia quotidiana passava ara per enfortir la memòria històrica: saber dels relats, les històries i les imatges dels i de les resistents antifranquistes.

DEMOCRÀCIA I MEMÒRIA

ESCRIURE LES PÀGINES EN BLANC DE LA NOSTRA HISTÒRIA ANTIFEIXISTA

LA MEMÒRIA HISTÒRICA DE L'ANTIFEIXISME COM A RESSORT DEMOCRÀTIC

UN FUTUR PER AL PASSAT: LA CREACIÓ DEL MEMORIAL DEMOCRÀTIC

L'acte de l'Homenatge a les persones represaliades pel franquisme, celebrat al Gran Teatre del Liceu el 22 d'abril de l'any 2002, va cloure amb la presentació del Manifest per un Memorial Democràtic, una lectura duta a terme per l'Enric Pubill en la que es reclamava la creació d'un Memorial Democràtic, una institució pública que tingués la funció d'explicar i difondre, reunir i fer conèixer el molt que ha costat que en el nostre país tinguem llibertat. Aquesta reclamació, promoguda per l'ACEPF i signada per moltes entitats memorialistes, va significar un pas molt significatiu pel que fa a les estratègies de l'Associació. Més enllà del treball i dels esforços duts a terme des de la societat civil, calia reforçar els valors democràtics de la memòria històrica antifranquista des d'ens públics i institucionals.

El combat de l'Associació per assolir un Memorial Democràtic emparat per la Generalitat de Catalunya va ser intens i durador en el temps, desplegant campanyes d'informació i debats entre la ciutadania. Finalment, l'oportunitat de tirar endavant amb el projecte es va materialitzar gràcies a la formació d'un govern tripartit i d'esquerres a Catalunya el novembre de 2003: el gener del 2004 es creava per decret dins el Departament de Relacions Institucionals i Participació el Programa per al Memorial Democràtic, assistit per una Comissió Assessora amb la funció d'elaborar un informe sobre la funció, els objectius i les característiques que havia de tenir el futur ens públic. El procés de participació, obert a entitats memorialistes i a acadèmics de la història, i el protocol legislatiu posterior, van allargar el procés de formació del Memorial Democràtic fins el 2007, quan s'aprova la Llei 13/2007 del 31 d'octubre.

L'aposta de l'ACEPF per a la formació d'un Memorial Democràtic, va permetre canalitzar projectes i pressupostos d'envergadura vinculats a la memòria històrica antifranquista, divulgar valors democràtics arrelats a la nostra història i generar un espai de trobada i participació per a totes les entitats memorialistes del país.

En paral·lel, però, l'ACEPF va haver de lluitar i participar en el procés d'elaboració i tramitació de la Llei de Memòria Històrica al Congrés dels Diputats, un procediment que es va iniciar l'any 2004 i va cloure l'any 2007 amb l'aprovació de la Llei 52/2007 del 26 de desembre. L'ACEPF va aportar idees i resolucions, i va esmenar sovint el text en la defensa de la dignitat i el reconeixement de les víctimes de la Guerra Civil (posem Civil o d'Espanya?) i del franquisme. Tot i que el resultat va resultar força decebedor, la formació d'un Memorial Democràtic a Catalunya i el reforçament a l'Estat d'institucions memorialistes significava un pas endavant molt important per a poder enfortir la democràcia i transmetre a les futures generacions el valor dels drets humans defensats i preservats des de la cultura antifeixista.

PRESENT, DISCURS I MEMÒRIA

LLIURAR UN FUTUR DEMOCRÀTIC

En el transcurs dels últims anys l'Associació Catalana de Persones ex-Preses Polítiques del Franquisme decideix encarar les seves activitats des d'un activisme més pròxim vers el present que vivim i el futur que ens depara. Més enllà de fer el seguiment de les polítiques públiques de memòria democràtica i d'organitzar o participar en homenatges i actes vinculats als homes i a les dones represaliades pel franquisme, l'Associació treballa ara intensament en fórmules expositives i pedagògiques que millorin la transmissió a les noves generacions dels valors democràtics que durant tants anys hem defensat i divulgat. En un món en transformació que trasbalsa i qüestiona constantment els nostres fonaments democràtics, cal teixir els relats de la resistència antifeixista a mida de la nostra joventut.

Des d'aquesta ànima innovadora, cal destacar les iniciatives que d'ençà l'any 2010 s'organitzen entorn la Generació TOP, en memòria de les generacions més joves que van ser represaliades per motiu del seu combat antifranquista. L'1 de març del 2011, a l'Auditori de Barcelona es va celebrar l'acte Dignitat i justícia. Contra la impunitat i l'oblit, on es va reivindicar la noblesa del compromís polític, es denunciava la impunitat del franquisme i s'exigia l'anul·lació de les sentències emeses pel Tribunal d'Ordre Públic (TOP). El 20 de novembre de 2024, L'ACPEPF inaugurava a la Presó Model de Barcelona l'exposició Generacions TOP. Resistir, Protestar, Conquerir, una mostra que ha estat acompanyada de diverses activitats pedagògiques i de jornades de reflexió.

L'agenda de l'Associació, però, ens fa memòria sempre d'aquells companys i companyes de lluita antifeixista que mai no oblidarem i que mereixen l'homenatge dels demòcrates: el president xilè Salvador Allende, els afusellats pel franquisme al Camp de la Bota, els maquis i guerrillers antifeixistes, el president Lluís Companys, les Brigades Internacionals, el fotògraf Francesc Boix Campo, el guerriller Francesc Serrat Pujolar, Les Dones del 1936, les víctimes del nazisme, Salvador Puig i Antic, els treballadors de la SEAT, les dones i els homes del moviment estudiantil antifranquista, les víctimes de l'holocaust nazi... i totes i cadascuna de les persones que fent ús de la paraula o de l'acció van fer d'aquest món un paratge més lliure i democràtic.

MAI MÉS FEIXISME!

EN LA DEFENSA D'UNA QUOTIDIANITAT DEMOCRÀTICA

L'antifeixisme és cultura popular. Esdevé una àgora per ideals i polítiques molt diverses que tenen com a objectiu últim la defensa d'una quotidianitat democràtica i el combat contra qualsevol manifestació d'abús de poder per part de les elits governants. Quan es forja i consolida a finals del primer terç del segle XX, l'antifeixisme ha de combatre a molts fronts oberts a Europa. Tant sols mitjançant la unitat de les classes populars democràtiques – anarquistes, socialistes, liberals humanistes, cristians de base o comunistes – fou possible alliberar els pobles i projectar estratègies de futur fonamentades en el respecte dels drets humans.

Les dones i els homes de l'ACPEPF són hereus i activistes d'aquesta cultura partisana antifeixista. La formació de l'Associació l'any 1976 va néixer amb la voluntat de crear una comunitat d'ex-presos polítics del franquisme que pogués intervenir en el procés de transició democràtica del país, aportant el seu bagatge progressista i lluitant pels drets i la dignitat dels militants antifranquistes represaliats. Des de llavors, han passat ja 50 anys, i han estat moltes les reclamacions i lluites assolides: donar visibilitat al militant i a la lluita antifranquista a través de testimonis, relats i homenatges, conquerir drets vinculats a la reparació moral i econòmica pels represaliats del franquisme, cosir lligams de coneixement entre generacions o participar en totes i cadascuna de les lluites quotidianes, populars i democràtiques.

El present i el futur són ara la plataforma eminent de l'ACPEPF. La incorporació a l'Associació d'activistes nascuts en democràcia fomenta noves perspectives i estratègies de futur per tal d'incidir en el reforç de les cultures democràtiques contemporànies tot preservant les arrels de l'antifeixisme. No defallirem en la lluita per l'alliberament dels pobles oprimits i en la defensa de les llibertats conquerides, tampoc en la utopia de fer d'aquest món una plaça per a la quotidianitat democràtica.

LES DONES I ELS HOMES DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA DE PERSONES

EX-PRESES POLÍTIQUES DEL FRANQUISME (ACPEPF) ELS FILS DE LA MEMÒRIA

Joan Colomines Puig, Narciso Julián Sanz, Antonio Campos Crespo, Juan Antonio Cuadrado Diago, Jordi Carbonell de Ballester, Manuel Vázquez Montalbán, Jordi Conill Vall, Miguel Núñez González, Joaquim Boix Lluch, Pedro León Martínez, Víctor Ríos Vidal, Catalina Juárez Solano, Francesc Benages Tomás, Francisco García Nieto, Juan Mallarol Vilarrubia, Carlos Pradas Bergés, Maria Assumpta Cabré Mascorda, Adonio González Mateos, Agustí de Semir i Rovira, Rudolf Guerra i Fontana, Trinitario Rubio Cuevas, Maria Salvo Iborra, Enric Pubill i Arnó, Carles Vallejo Calderón, Ambrosio Ortega Alonso, Josep Solé Barberà, Julián Hermoso, Antonio Rosel Croz, Antonio Conca, Narciso González Rafael, Gregorio López Raimundo, Laia Berenguer Putget, Antonia Jover del Olmo, Felip Solé Sabarís, Isabel Vicente García, Àngel Planas Ferrer, Pedro Salinas Gallego, Juan Baró San Martín, Josep Sugrañes Boix, Antonio González Valiente, Antonio Rivaud Santos, Maria Dolores Sanz de Arellano Gorria, Andrés Paredes Vidal, Alfons Monsó Viñals, Ramona Criballés Casadesús, Lluís Martí Bielsa, Manuel Martínez García, Joan Abelló Prat, Marc Carrillo López, Joan García Tristany, Trinitat Gallego Prieto, Josefina Piquet Ibáñez, Tomasa Cuevas González, Antoni Gutiérrez Díaz, Domènec Martínez García, Montse Torras Farràs, Carlos Jiménez Villarejo, Wilson Batlle Boscana, Joan Busquets Vergés, Antonio Casas Cazorla, Carme Casas Godessart, Marina Comellas Fernández, Cristina Herrando Nebot, Ángel Fernández Vicente, Lola González Nicolás, Romuald Grané Vilaseca, Antoni Parrón Cerezuela, Abel Paz (Diego Camacho Escámez), Lluís Perotes Roig, Silverio Ruíz Daimiel, Leandre Saún Rafales, Domènec Serra Estruch, Jordi Suñé Martí, Maria Rosa Viñolas García, Eduard Amoroux Alemany, José Luís Domínguez Márquez, Rosario Cunillera Peláez, Pilar del Amo Serrano, Enric Cama Colomés, Nadia Cánovas Flores, Miguel Díaz González, Marià Hispano Vilaseca, Sergi Salamé Segura, Toni Coll Tort, Antonia Moreno Mora, Gabriel García Ruíz, Blanca Máiquez García, Pere Díez Gil, Marià Gadea Montova, Esther García Fernández, Joan Rodríguez Martínez, Ignasi Espinosa Bruñola, Consol Hernández García, Txema Castiella Viu, Joan Sardà, Antonio Cánovas Lapuente, Rosa Maria Font, Carme Benedicto García, Adolfo Pastor Jarque, Teresa Alonso Gutiérrez, Leonor Zalabardo Vibillé, José Gálvez Miguel, Margarida Abril González, Agustí Alcoberro Pericay, Josep Maria Rodríguez Rovira, Conchita Clemente Fernández, Tomás Chicharro Manero, Isabel Alonso Dávila, Germán Alonso Pérez, Luis Salvadores Verdasco, Teodor Trepat Vilaró, Rafael lora Lora, Manuel Moreno Mauricio, Eduard Palanques Granell, Cassandra Mestre Ferrando, Victoria Pujolar Amat, Jordi Petit (Jordi Lozano González), Tito Márquez Tena, Joan Bové Maeztu, Sebastià Piera Llobera, Joan Reventós Carner, Natalia Querol Broto, Gabino Martínez Muñoz, Maria Àngels Espuny Solé, Vicenç Faus Abad, Maribel Ferrándiz Blas, Joan Herbera Vernet, Maria Guinovart Pelauzy, Adrià Tur Homer, Teodor Garriga Osca, Antoni Lucchetti Farré, Pablo Bordonaba Polo, Pilar Claudín Pontes, Alfonso Carlos Comín Ros, Neus Català Pallejà, Josep Maria Huertas Clavería, Bernardina Peláez Cardús, Pere Camps Campos, Jordi Borja Sebastià, Montserrat Aviles Vila, Ricard Peris Montoliu, Lluís Biosca Aizpurua, Francisca Coronel García, Luis Pérez Truchuelo, Montserrat Milà Estrada, Pere Ardiaca Martí, Mercè Claramunt Bielsa, Josep Serradell Pérez, Jaume Valls Piulats, Pedro Arcas Mas, Ángel Rozas Serrano, Tomás Tortajada Marín, Ángel Lopezosa Olivares, Juan Medina Sánchez, Manuel Pac Vivas, Manola Rodríguez Lázaro, Remei Martí Gisbert, Josep Xinxó Bondia, Adela Alòs Moner, Felipe Cruz Martínez, Enriqueta Gallinat Roman, Antonio Jover Riquelme, Mireia Serrano Clemente, Antonio González Merino, Francisco Ruiz Acevedo, Anna Solà Sardans, Josep Maria Pérez Molinos, José Pablo Ferrándiz Blas, Victòria Escrich Vidal, Manuel Delgado Ruiz,

Salvador Goya Roset, Pura Fernández García, Miguel Serrano Martínez, Benigno Cunillera Torrent, Baldomera del Olmo Cuadrado, Josep Font Mompeat, Cipriano García Sánchez, Josep Coscubiela Porta, Àlvar Badia Franco, Pablo Morales Morago, Jordi Solé Tura, Leopoldo Espuny Carrillo, Josep Grau Soler, Carlota Falgueras Marsal, Albert Fina Sanglas, Josep Gros Quimeso, Manel Risques Corbella, Anna Sallés Bonastre, Francesc Siñol Bonells, Antonio Mayo Gutiérrez, Asunción Amelivia Rodríguez, Ramon Morales Morago, Andreu Nebot Mula, Manuel Fernández Navarro, Miquel Inglés Pedrero, Mateo Minguillón Castaño, Juan de Dios Sánchez Fernández, Antonio Nieto Gallardo, Antonio Molina Sandoval.

Cinc testimonis d'història i compromís

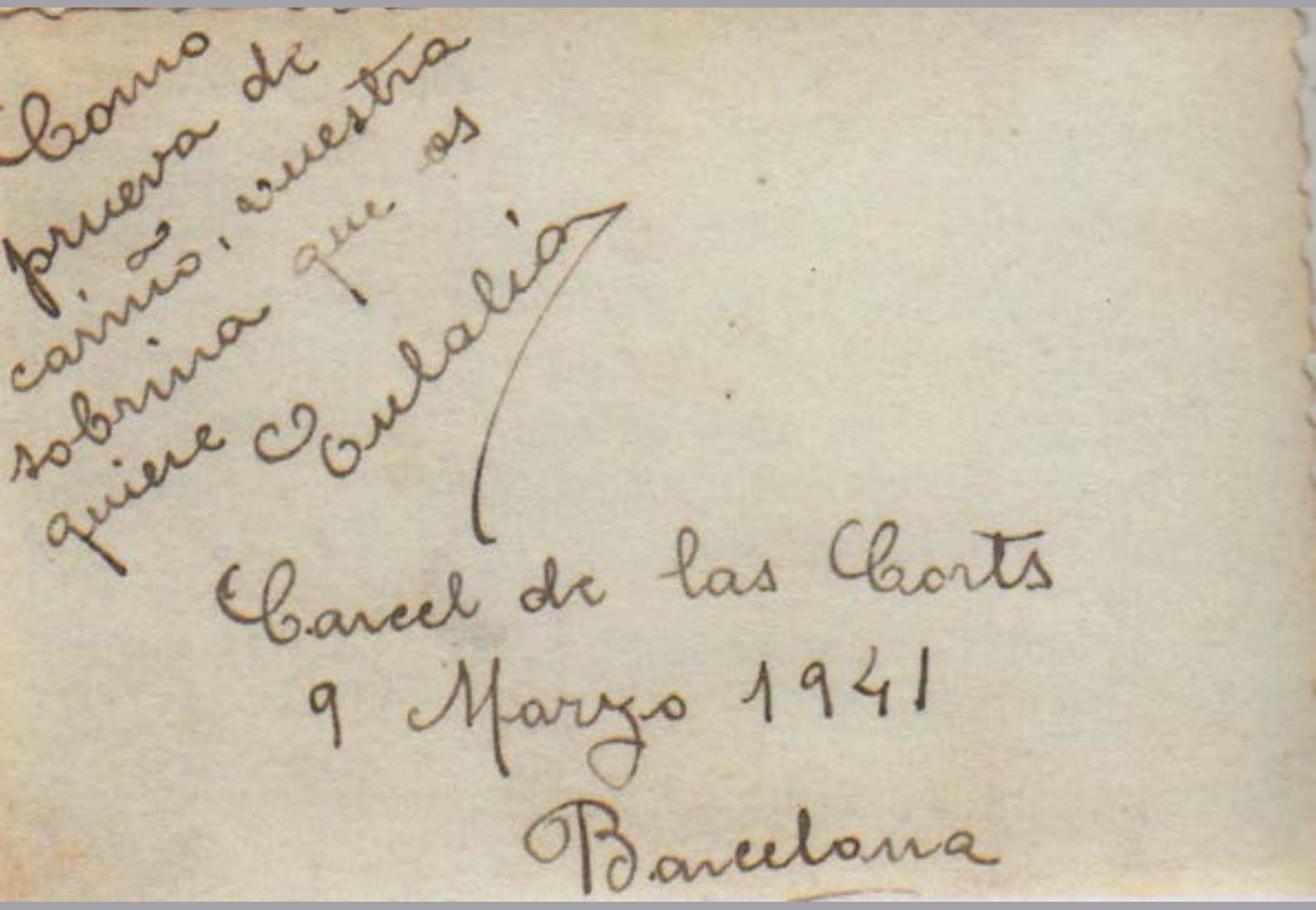

Fragment de correspondència des de a presó d'Eulàlia Berenguer
(FONS PSUC, ANC)

«Un auténtico dirigente político de la clandestinidad»

50 anys de l'Associació Catalana de Persones Ex-preses Polítiques del Franquisme

AGUSTÍ COLOMINES I COMPANYS
historiador i polític

El meu pare, Joan Colomines i Puig, va néixer a Barcelona el 29 de novembre de 1922. La partida de naixement diu que va ser al desembre i la policia franquista va copiar la data del DNI: «Nacido en Barcelona, el 2-12-922». Va morir el 22 de febrer de 2011. Quan va acabar la Guerra Civil, per tant, encara no havia fet disset anys.

La seva consciència antifranquista devia despertar l'11 de febrer de 1939, el dia que els militars van detenir el seu pare, l'avi Ramon, juntament amb un parent, el jutge de Tàrrega Josep Sala i Fabregat, que el 1938 havia estat nomenat president del Tribunal Especial contra l'Espionatge i l'Alta Traïció. L'avi va estar tancat a la Model fins al 15 d'agost. El meu pare va tenir sempre penjat al despatx un retrat de l'avi fet a carbonet per un altre pres, i sota aquell retrat es reunia, anys després, la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya.

Tot això la policia ho sabia. Conservo una còpia de l'atestat que la Sisena Brigada Regional d'Investigació Social li va obrir el maig del 1973, i val la pena llegir-lo, perquè de vegades ningú no resumeix millor una vida de compromís que els qui la vigilaven. El van detenir el dia 28, a tres quarts de deu del matí, a prop de casa, al carrer d'Aragó 239, entre la Rambla de Catalunya i el carrer de Balmes. L'ordre venia de «la Superioridad», per la seva «destacada participación en los sucesos del Primero de Mayo» a Sant Cugat del Vallès. Una concentració convocada per l'Assemblea de Catalunya.

L'informe, titulat «Impresión del detenido», reconstrueix aquella jornada. El van veure arribar cap a la una amb «la catalanista Ana Esmerats Bosch» (amb qui s'acabà casant) i parlar amb grups de joves, als quals «se veía claramente que daba determinadas consignas». Abans havia assistit a una reunió de la Comissió Permanent de l'Assemblea de Catalunya al col·legi dels jesuïtes. Els inspectors, diu el text, li van muntar «una vigilancia casi continua». I conclouen: «Sin temor a equivocación de clase alguna, puede afirmarse que su actuación ha sido la que corresponde a un auténtico dirigente político de la clandestinidad». Abans de la mort de Franco, el meu pare era, certament, un dirigent polític de l'espai independentista, primer des de les files del Front Nacional de Catalunya (FNC), i, posteriorment, del Partit Popular de Catalunya, creat el febrer de 1973 i que no té res a veure amb l'actual PP espanyolista i conservador.

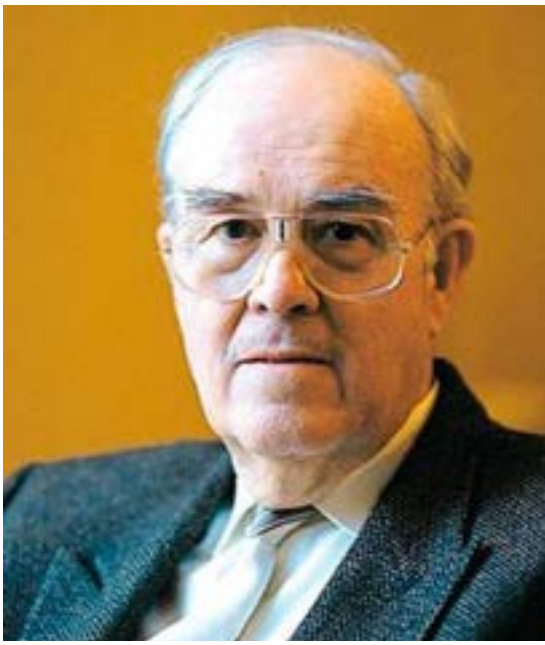

Joan Colomines i Companys

La resta és un currículum involuntari. «Dirigente catalano-separatista de primer orden»,

membre de la Coordinadora i de la Permanent de l'Assemblea, «jefe máximo» del Partit Popular de Catalunya. Detingut «en diversas ocasiones» (unes vuit o nou vegades, si no m'erro) i sancionat governativament per participar en actes polítics: la tancada de Montserrat el 1970, una «cena-reunión ilegal» el 1971, l'aplec de Ripoll el 1972, també convocat per l'Assemblea. Al capdamunt del segon full, algú hi va afegir a mà una dada que no volia que es perdés: que el 1970 havia organitzat el Festival de Poesia Catalana del Price, i que la recaptació s'havia destinat als obrers en vaga d'AEG a través del «Comité Pro Presos, del que él mismo forma parte» i que reclamava l'amnistia.

La línia manuscrita del document policial ho diu tot. Per al meu pare, la poesia, la llengua i la solidaritat amb els presos eren una sola cosa, que lligava amb l'acció política per la democràcia i l'autodeterminació. A casa s'hi feien vetllades poètiques clandestines, les Barbolles Poètiques, amb la complicitat de tots els veïns de l'escala. Es cartejava amb Salvador Espriu i enregistrava els poetes recitant els seus versos, a més de participar en el comitè que promovia la candidatura de Josep Carner al Premi Nobel. «Salvar els mots» era fer política, i la policia ho va entendre abans que molts historiadors. No va separar mai la reivindicació política de la cultura i, encara menys, del model de país, que entenia que havia de ser essencialment pròsper i socialment just. El pare, que era metge, era un gran defensor de la sanitat pública.

Què va declarar a la policia? L'informe s'indigna amb ell perquè la seva declaració havia estat «totalmente cínica, negando todo sistemáticamente, incluso que haya salido de Barcelona en ese primero de Mayo». Entre els papers hi ha un full manuscrit que comença a consignar que ell no tenia cap relació amb la «llamada Asamblea General de Cataluña», ni tampoc amb la «Coordinadora de Fuerzas Políticas...». La policia l'interromp a mig dir per desmentir-lo: citen la declaració de la portera de l'escala, la Sra. Antònia, una dona de l'edat del meu pare. Ella, que no estava al cas de l'interrogatori, els diu que aquell matí havia vist sortir el pare «con varios de sus hijos» i una senyoreta que venia sovint a casa (en referència a l'Anna), entre les vuit i les deu del matí. No va dir res més. Hi ha moltes maneres de respondre a la policia, i la Sra. Antònia va triar la més curta i intel·ligent. El dia 30 a la tarda van posar el pare a disposició del jutge de guàrdia. Hi havia tres detinguts més: l'Anna Esmerats, en Ramon Capella, membre del PSUC, i l'Alexandre Cirici Pellicer, el crític d'art que després seria dirigent del PSC.

L'informe acaba amb una nota sobre la família: quatre fills, un a quart de Medicina (Joan-Ramon), un altre a segon de Dret (Jordi) «y los dos restantes, Bachillerato». En Lluís i un servidor, que era el més petit dels quatre. Feia gairebé un any que s'havia mort la nostra mare, el 3 de juliol de 1972. El pare era un home pastat a l'antiga, distant amb nosaltres, però que ens va arrossegar a tots cap a l'activisme polític. Cinc mesos després, el 28 d'octubre, la policia va detenir els 113 de l'Assemblea de Catalunya, entre els quals els meus germans Joan-Ramon i Lluís. Jo me'n vaig escapolir. El que el pare ens va llegar a nosaltres, que també ho traslladà a un bon grapat de joves de l'FNC, del qual havia estat secretari general, era la idea que el compromís és una manera de viure.

No va separar mai la reivindicació política de la cultura i, encara menys, del model de país, que entenia que havia de ser essencialment pròsper i socialment just

Preservar la memòria democràtica no és fàcil quan la Transició es va fer amb un pacte de silenci que ha permès equiparar la memòria dels demòcrates amb la dels servidors de la dictadura. Per això són útils aquests papers policials. L'atestat del 1973 no equipara res: diu qui vigilava i qui era vigilat. El meu pare va presidir aquesta Associació des de la seva fundació el 1976 fins al 1989, quan ja era diputat de CiU al Parlament de Catalunya, perquè sabia que la memòria dels expresos polítics és, abans que res, una prova de vida. Un dels seus nets, en Francesc Colomines, va ser un dels encausats d'Urquinaona el 2019 i va ser condemnat a set anys de presó. El passat, ja ho veuen, no passa. El pare hauria encoratjat el seu net a resistir, com va fer amb nosaltres, fins a fer realitat el somni de llibertat nacional. I, evidentment, no hauria concebut l'amnistia del Francesc com una derrota. Ans el contrari. ●

Celebramos medio siglo de historia

Antònia Jover a l'acte Homenatge a les Brigades Internacionals. Barcelona, 2014 (FONS ACPEPF, AHCCOO)

ANTONIA JOVER DEL OLMO

Junta Directiva de l'ACPEPF

Este año 2026 celebramos el medio siglo de vida de nuestra ACPEPF. Mucho camino recorrido y grandes compañeros y compañeras que nos han ido dejando sin dejar sus valiosas memorias de lucha por un mundo más justo, el ideal de todos los miembros de nuestra Asociación.

Recuerdo ese 27 de octubre de 1976 cuando con mis padres nos dirigimos a Puerta del Ángel, 7 donde se encontraba la sede de la Asociación de Expresos Políticos, hacía pocos meses que se habían trasladado desde la calle Fontana 14. Fuimos recibidos con sonrisas por un grupo de compañeros que se encontraban reunidos: Antonio Campos, José Antonio Cuadrado, Pere Salinas, Isabel Vicente, F. Valiente, Narciso Julián... Nos pareció que nos esperaban pues Salinas me preguntó si el fin de semana podría acompañarles con el coche a Mataró. Le respondí afirmativamente y los tres nos hicimos el carnet.

A partir de ese momento me entregué en cuerpo y alma a la

Este 2026 celebramos los 50 años con una mochila muy cargada al haber conseguido muchas cosas pero cada vez sufrimos con más inquietud la amenaza del fascismo y todo lo que conlleva.

Pilar del Amo, Marcos Ana, Carles Vallejo i Antònia Jover. Madrid, 17 de març de 2015 (FONS ACPEPF, AHCCOO)

Asociación. Al ser mi primer lugar de lucha activa me entusiasmó, además, trataba y viajaba con Salinas y Narciso Julián y su compañera Soledad Díaz, que me trataban como a una hija. Personas de gran calidad humana.

En aquellos momentos lo prioritario era la solidaridad con los presos y sus familiares; ayudar a las delegaciones de Mataró, Sabadell, Terrassa, Rubí, Vilafranca del Penedés,... a conseguir la asociación; la lucha por la amnistía a nivel del estado español. Los escritos para la legalización de la Asociación que eran presentados todos los años por nuestro presidente Joan Colomines fueron aceptados por fin en febrero de 1980.

Sería muy largo de contar tantas vivencias y sensaciones en mis primeros años de lucha en la Asociación, especialmente por ser mi primera experiencia en la lucha activa. Con compañeros tan experimentados, muchos de ellos con largos años de lucha y prisión como Campos y Narciso, que pasaron más de veinte años en cárceles franquistas. Con Narciso y Sole viajé por España, varias veces a Madrid, donde nos quedábamos a dormir en casa del hermano de Narciso. F. Valiente era traductor y me regaló los cuatro tomos del Diccionario Voltaire. Con Salinas solucionamos problemas económicos importantes y preparamos las asambleas con Colomines en su casa de la calle Aragón.

Al final, el esfuerzo triunfó y en febrero de 1980 nos comunicaron la legalización. Después de las celebraciones vinieron las reclamaciones y coordinarnos con las demás asociaciones de España para conseguir que se aprobasen leyes reconociendo los derechos de los republicanos, militares y civiles de todas las profesiones y trabajos para las jubilaciones e incorporaciones a sus puestos de trabajo. Esto solucionó la economía de miles de compañeros. En paralelo, continuamos aplicando la solidaridad con las delegaciones que venían de otros pueblos, especialmente latinoamericanos: Uruguay, Chile, Argentina...

Después de la legalización tuvimos una visita que cambió mi entrega a la Asociación. Estando reunidos, para solucionar un problema económico, Antonio Campos, Valverde, Salinas y yo, nos visitaron Joan Pagés y Josep Sugrañes de la Amical de Mauthausen y nos propusieron hablar

con las asociaciones de memoria antifranquista para solicitar un local con despachos independientes donde pudiéramos trabajar más coordinados y avanzar en la lucha contra el franquismo. Campos reaccionó con malos modos y dijo que nuestra Asociación no lo aceptaba por tener una organización consolidada. Me atreví a decir que podríamos presentarlo a la asamblea y negó con malos modales. A partir de este momento tuve una actitud más observadora y comprendí que mi ayuda ya no era tan necesaria.

En 1982, comprobando que podía ser más útil en la lucha del barrio y en la Casa de la Amistad España-Cataluña-URSS, dejé la actividad en la Asociación y me entregué a la Asociación de vecinos i a la Asociación de intercambios culturales con la URSS con Agustín de Semir, Antonio Torres, Antonio Álvarez Solís, Rosa Eulalia Ramón... en este última estuve de secretaria de la junta hasta 1991. Organizamos una sección de ajedrez celebrando durante seis años el "Trofeo Jover" que ayudaba a niños y jóvenes en las lides del ajedrez. Muchas de las personas con las que trataba también pertenecían a la ACPEPF.

En 1998 me llamó Enric Pubill para explicarme que estaban en conversaciones con la Generalitat de Catalunya para conseguir romper el techo de permanencia de tres años de prisión en las cárceles franquistas y trabajos forzados para poder obtener las indemnizaciones, cosa que anteriores leyes no habían conseguido. Tenían también la intención de hacer una exposición sobre las prisiones de Franco y estaban recogiendo documentación sobre condenas y todo lo relacionado con la represión, así como fotografías para visibilizar a las personas represaliadas. Recogí la documentación que tenía en casa y lo llevé a la Asociación.

La Asociación realizó un buen trabajo con las instituciones desde 1997 hasta 2003 consiguiendo que más de 20.000 personas fueran indemnizadas, que se celebrase el acto de 2002 en el Liceu reivindicando un Memorial Democrático donde se pudiera consultar, estudiar y profundizar en la memoria histórica del franquismo y el fascismo para imposibilitar su resurgimiento. En 2003 se inauguró la exposición Les presons de Franco en el Museu d'Història de Catalunya, visitada por colegios e institutos con miles de alumnado y las nuevas generaciones pudieron ver, con suficiente documentación, como miles de honrados ciudadanos sufrieron largos años de prisión por sus ideas. Pudieron visibilizarse centenares de familiares que el franquismo pretendía hacer desaparecer por no comulgar con el "espíritu nacional".

En estos años mi vida dio un giro por la enfermedad de mi madre, que perdí en 2002. La indemnización que recibió sirvió para comprar la cama articulada y las sillas de ruedas que necesitaba a causa de un ictus que sufrió en 2001.

Desde mi segunda incorporación a la Asociación no he dejado de participar en la junta. Agradezco a los compañeros y compañera de la Asociación su confianza para representarla en actos como el viaje a Ucrania-Crimea en 2007, invitados al homenaje a cinco paracaidistas asesinados por los alemanes durante la II Guerra Mundial; en el viaje a Madrid en 2024 para reivindicar que el edificio de la Dirección General de Seguridad de la Puerta del Sol sea considerado lugar de memoria por las muertes y torturas que allí han sufrido miles de represaliados; los viajes a Burgos, a Francia.... Han sido años muy intensos y emotivos.

En Barcelona podemos sentirnos satisfechos con los lugares de memoria conseguidos aunque todavía falte el de Via Laietana. Durante los años 2025 y 2026, con la exposición Generacions TOP en la Model y con la incorporación de nuevos compañeros y compañeras que han ayudado al éxito de hacer pedagogía de un tiempo tan cruel y triste como fueron los años del fascismo franquista.

Otra de las decisiones tomadas es apoyar a los jóvenes actores como ramón Godino, Mireia Clemente, Iván Campillo... a llevar la memoria histórica a los escenarios: cárceles, lucha vecinal, monólogos de luchadoras... son formas de dar a conocer nuestra historia contemporánea.

Este 2026 celebramos los 50 años con una mochila muy cargada al haber conseguido muchas cosas pero cada vez sufrimos con más inquietud la amenaza del fascismo y todo lo que conlleva. No podemos dejar de hacer pedagogía en esta dirección ya que no se puede consentir que la ignorancia nos lleve a retroceder en la historia.

Por la Memoria Histórica Contemporánea

Por los Derechos humanos

Por una Democracia plena, justa y participativa,.

Contra el fascismo y el racismo.

Seguiremos comprometidos en la lucha. ●

Manifestació de periodistes. Barcelona, 18 de març de 1976

Periodisme i memòria històrica, camins paral·lels

JOAN BARRERA I RIBA
Periodista

El 10 de maig del 1972 Montserrat Roig, que fa crítica literària al diari 'Tele/Exprés', publica un article amb el títol 'Una historia provisional'. És la ressenya del llibre 'Cartes des dels camps de concentració' de Pere Vives i Clavé, un professor de matemàtiques deportat al camp de concentració de Mauthausen a qui els nazis assassinen injectant-li gasolina al cor. El llibre és un recull de 42 cartes que el jove català va escriure a la família i al seu amic Agustí Bartra.

En el text, Roig destaca el testimoni personal de l'autor però on hi posa més èmfasi és en denunciar l'interès del franquisme per esborrar de la memòria col·lectiva –silenci i oblit institucional-- el rastre dels gairebé 10.000 espanyols, dels quals més de 2.000 catalans, traslladats als camps de la mort alemanys.

Uns mesos més tard, el 9 de desembre del 1972, Roig aprofundeix en la mateixa temàtica i publica al setmanari Triunfo, a instàncies de Manuel Vázquez Montalbán, un ampli reportatge amb testimonis personals de deportats. La revista hi dedica la portada amb un títol prou explícit: 'Españoles en los campos nazis'. La peça inclou declaracions de tres presoners –Joaquim Amat-Piniella, Ferran Planes i Joan Pagès—i de les germanes de Pere Vives Carme i Conxita.

La periodista i escriptora culminarà la recerca de testimonis i la investigació al 1977, quan s'edita un dels llibres més rellevants a Catalunya en el procés de recuperació de la memòria històrica: 'Els catalans als camps nazis', que inclou entrevistes, llistes de deportats i permet que la societat posi nom i cara a aquells a qui Franco va considerar apàtrides per encerclar-los en un mur de silenci, entre ells la lluitadora antifeixista Neus Català, deportada al camp de Ravensbürck, prova de que entre les víctimes també hi havia dones, 'les oblidades dels oblidats', en paraules de la mateixa Català.

Si m'aturo en aquestes referències és per a remarcar el paper no menor del periodisme en el procés de recuperació de la memòria històrica a les acaballes del franquisme desafiant la censura, durant la transició a la democràcia i fins l'actualitat, descosint l'hermetisme que la dictadura havia imposat amb l'objectiu d'ocultar la història de demòcrates i resistents, destruir el seu rastre i impedir una alternativa democràtica.

El periodisme juga amb una avantatge, la immediatesa, i amb una particularitat que li és pròpia, la de la proximitat. I és través d'aquestes dues bastides que construeix el mosaic del relat que s'insereix en la història en majúscules.

A les acaballes del franquisme i amb la mort de Franco es produeix un esclat de publicacions que contribuiran a trencar el silenci i a posar el focus en temàtiques absents del relat oficial fins aquell moment. Neix l'Avui, el primer diari en català des de la guerra civil; revistes com Triunfo i Cambio 16 s'omplen amb textos dels nous referents democràtics fins aleshores clandestins; Mundo Diario i Tele/Exprés marquen la pauta d'una informació propera i rupturista; i setmanaris editats a Barcelona com Por favor, El Papus o Hermano Lobo es converteixen des de la transgressió i l'humor en una eina per denunciar el feixisme i avançar en la llibertat.

El periodisme de la segona meitat dels 70 del segle passat i de les primeries dels 80 juga fort en respondre a les preguntes i a les urgències informatives que la societat demana i ho fa amb afany de llibertat.

Les redaccions bullen i una nova fornada de periodistes amb consciència social i democràtica com Josep Maria Huertas Clavería, els Vázquez Montalbán i Roig, Maruja Torres, Xavier Vinader, Andreu Claret i la fotoperiodista Pilar Aymerich, entre molts d'altres, surten al carrer per relatar el que s'hi cou: vagues obreres, les condicions laborals i socials dels treballadors, l'esclat del moviment veïnal, la lluita dels col·lectius més vulnerables, la degradació del barris perifèrics on malviuen els nous catalans, la reclamació de nous drets, l'alè democràtic que impulsen noves i velles cares de les formacions recent legalitzades i la denúncia dels repressors i dels grups franquismes enquistats i protegits per estructures d'estat que intenten salvaguardar privilegis i silencis.

El periodisme de la segona meitat dels 70 del segle passat i de les primeries dels 80 juga fort en respondre a les preguntes i a les urgències informatives que la societat demana i ho fa amb afany de llibertat. Recupera l'esperit de les publicacions clandestines que durant dècades havien mantingut el compromís amb la veritat. Pauta amb precisió mil·limètrica les angoixes i les esperances del moment històric que viu Catalunya i Espanya. S'enfronta, segurament sense ser-ne massa conscient, al repte d'escriure la parcel·la que li correspon de memòria històrica i democràtica. En alguns casos, amb importants costos personals i físics, a més d'amenaces, com la detenció de Huertas Clavería i l'atemptat de El Papus, amb una persona morta, a finals de setembre del 1977 a Barcelona.

Els mitjans en paper no seran els únics abanderats. En aquella urgència per a recuperar la realitat ocultada pel franquisme també juguen un paper rellevant les televisions públiques. 'Línia 900', el programa de reportatges que s'emet des del 1991 al 2007 a TVE, ocupa un lloc especial amb la difusió de reportatges essencials per la memòria democràtica com la dels camps de concentració franquistes i en els anys posteriors el conjunt de capítols agrupats sota el títol 'El país de las 6000 fosas', un radiografia exhaustiva de les fosses comuns existents al territori espanyol on van ser enterrats sense identificar més de 140.000 persones assassinades per la dictadura i víctimes de la repressió, que el descendents volen recupe-

rar per a donar-los una sepultura digna.

Uns continguts que en el cas de TV-3 es concreten en formats audiovisuals i educatius sobre la història de Catalunya entre 1931 i 1980: els afusellaments del Camp de la Bota; la comissaria de Via Laietana, les masmorres del franquisme; el paper dels moviments sindicals i veïnals, avantguarda en la recuperació de las llibertats democràtiques; i els maquis, els darrers resistents, entre d'altres. Títols als que s'hi afegeixen reportatges i documentals que pel seu impacte són referents en el treball periodístic de recuperació històrica, amb un especial esment als titulats 'Els nens robats del franquisme' i '¡Devolvedme a mi hijo!', de Montse Armengou i Ricard Velis, que denuncien el robatori sistemàtic de nounats fills de dones represaliades o sense recursos per donar-los en adopció a través de trames que operen al marge de la llei.

El 18 de març del 1976 per la Rambla de Catalunya i la Diagonal mig miler de periodistes, col·laboradors de premsa i estudiants i personal de la facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) es manifesten darrera una pancarta que diu: 'Som periodistes no confidents'. És la primera manifestació autoritzada després de la mort del dictador. Els convocants han redactat una carta, adreçada al ministre d'Información y Turismo, on denuncien assetjament, amenaces i agressions a professionals per grups de l'extrema dreta, demanen garanties per exercir el treball en llibertat, el respecte al secret professional i una llei d'informació que s'ajusti als estàndards democràtics.

De la manifestació fa cinquanta anys, els mateixos que compleix l'Associació Catalana de Persones ex-preses Polítiques del Franquisme (ACPPF), una excel·lent coincidència que posa en relleu que el compromís del periodisme amb la llibertat i l'impuls de la memòria històrica i democràtica per part de l'associació són camins que avancen en paral·lel, inseparables, tots dos en busca de la veritat. ●

Vinyetes contra l'oblit

PEPE GÁLVEZ
Crític i guionista de còmics Junta Directiva de l'ACPEPF

Fa cinquanta anys Carlos Giménez va obrir una senda per a les vinyetes que lluiten contra l'oblit del que va ser la dictadura i la lluita per la democràcia.

Paracuellos, una sèrie de historietes curtes en les que recuperava els records de les seves vivències d'infantesa dins d'un Hogar del Auxilio Social als anys posteriors a la guerra d'Espanya de 1936-39. Aquesta obra, essencial en la història del nostre còmic, obria el camí narratiu de la memòria democràtica i social en l'univers de les vinyetes. I és que el relat de les seves experiències personals reflectia condicions generals de la societat espanyola dels primers anys de la dictadura franquista. D'altra banda l'edat dels protagonistes facilita, pel mitjà de la identificació edataria, la comunicació als infants d'avui del que va significar la fam i la violència autoritària que llavors van patir les classes populars. Les imatges dels protagonistes, els seus gestos corporals, les seves expressions facials, les seves paraules, són part d'un llenguatge que supera la barrera del temps i transmet la por, l'ansietat, el dolor, la brutalitat de l'opressor i també la solidaritat dels oprimits. Per això Paracuellos, així com ,a seva obra posterior Barrio, que perllonga el testimoni d'aquells anys tot seguint experiències del protagonista ja fora del Hogar del Auxilio Social; tenen un alt potencial pedagògic i haurien de ser lectura recomanada a les nostres escoles.

Deu anys més tard, Carlos Giménez va insistir en la batalla contra l'oblit amb Rambla amunt, Rambla avall, còmic qualificat, avant la lettre, com a novel·la gràfica per Manolo Vázquez Montalbán en el seu pròleg. La narració es desenvolupa en l'espai de les Rambles barcelonines i en el temps d'una nit de 1964. En aquest escenari l'autor fa un retrat sociològic de la Barcelona de llavors en el que no només reflecteix les misèries materials i espirituals d'una societat sotmesa a una dictadura, sinó que en dos moments de la narració incorpora l'existència de la resistència democràtica. El primer és una seqüència en la que el protagonista, que segueix sent un alter ego de l'autor, parla amb una noia sobre l'assistència a una reunió clandestina. D'aquesta manera comunica l'existència de la lluita per la democràcia així com l'amenaça de la repressió. Són les primeres vinyetes protagonitzades per la "generació TOP". Una lluita que es plasma gràficament a la darrera pàgina del llibre, quan contraposa en dues grans vinyetes la publicitat dictatorial dels falsos 25 anys de pau i la de la propaganda clandestina de pamflets que criden A baix la dictadura!

Fa cinquanta anys Carlos Giménez va obrir una senda per a les vinyetes que lluiten contra l'oblit del que va ser la dictadura i la lluita per la democràcia. Un camí que ha estat prou sovintejat posteriorment, especialment al segle XX, amb L'art de volar; El abismo del Olvido; Jamás tendré veinte años; Dentro, fuera, lejos; Garafía; Maquis; 70 cèntims; Mil vidas más; O todos o ninguno; La SEAT motor de llibertat; Lecciones robadas...i d'altres obres que dibuixen la bàrbara repressió franquista, la segregació opressora de les dones, la fam i la misèria social, l'emigració massiva... i també la resistència popular i l'ofensiva democràtica que acabà amb la dictadura a les fàbriques i al carrer. ●

CARLOS GIMÉNEZ©

Rudolf Guerra: l'heroi irònic

RAIMON OBIOLS
Polític

Quina mena d'home era en Rudolf Guerra? Des que en Carles Vallejo em va demanar un article sobre el nostre vell company, aquesta pregunta v començar a donar-me voltes al cap. Amb en Rudi havíem viscut plegats molts episodis diferents. Havíem participat en encontres clandestins durant la dictadura, quan ell havia ja havia passat per la presó; ens havíem trobat en posicions oposades, en un Consell de Coordinació del Moviment Socialista de Catalunya, a Tolosa, l'agost de 1966, on -tots dos sense passaport- hi havíem arribat amb mitjans de fortuna (jo passant per mar la frontera, en la barca d'uns companys francesos; ell per Andorra, enquibit al portamaletes d'un cotxe).

Anys després, vam treballar junts per la unitat dels socialistes, en el procés de constitució del PSC. El recordo repartint propaganda electoral al Mercat de la Boqueria i a la Rambla, amb María Aurèlia Capmany, Fernando Guillén, Guillermina Motta i altres amics. El recordo entrant plegats al Congrés com a flamants i il·lusionats diputats, després de les eleccions democràtiques del 15 de juny de 1977. El recordo el febrer de 1981, a la Carrera de San Jerónimo, sortint del Congrés després de fracassat l'assalt de Tejero. El recordo en moltes altres ocasions posteriors, actuant plegats en un llarg període de democràcia i autogovern restablerts, amb tots els seus clarobscurs de derrotes i victòries, d'encerts i errors. Fins a la seva mort.

Podria narrar, doncs, molts records d'en Rudolf Guerra que em venen al cap. Però com que no voldria ser titllat, com diuen en castellà, d'«abuelo cebolleta» (de fer-me pesat contant batalletes), crec que el millor és que em limiti a recordar una història que involucra a Rudolf Guerra i que revela simbòlicament la mena de persona que era.

El recordo el febrer de 1981, a la Carrera de San Jerónimo, sortint del Congrés després de fracassat l'assalt de Tejero. El recordo en moltes altres ocasions posteriors, actuant plegats en un llarg període de democràcia i autogovern restablerts, amb tots els seus clarobscurs de derrotes i victòries, d'encerts i errors. Fins a la seva mort.

És una història que comença a les 9h del vespre del 30 d'abril de 1975 (en ple franquisme, doncs, i en vigílies d'un Primer de Maig) a la Plaça del Rellotge, al barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet.

Camilo Rueda, un jove de 27 anys viu com una centella, treballador de Comesa (una filial d'Hispano-Olivetti, on el 1974 hi va haver una gran vaga, seguida de repressió i acomiadaments) és a la plaça amb un grup de companys, repartint octavetes de propaganda de la UGT pel Primer de Maig (en Camilo Rueda milita a la UGT des del 1966 i a la Federació catalana del PSOE des de 1967).

Un policia franquista de paisà que és a la plaça es posa nerviós, treu una pistola i mira de detenir a un dels ugetistes. En Camilo Rueda es resisteix, s'interposa, i rep dos trets al ventre. El policia es barreja entre la gent i s'escapa.

En estat d'extrema gravetat, Camilo Rueda és conduït a cuita corrents a un dispensari de Badalona i després, a l'Hospital de Sant Pau, de Barcelona, on és intervingut als pocs minuts per un cirurgià de guàrdia. Les ferides son poc menys que mortals. Però finalment, després d'una segona intervenció, en Camilo Rueda se'n surt i sobreviu. Quan, dies després, els companys finalment poden veure'l, els saluda rere un vidre fent gestos amb un clavell a la mà que li havia ofert una infermera de l'hospital.

La història segueix amb un anunci de premsa aparegut als diaris de Barcelona:

"AVISO. Se interesa a todas cuantas personas presenciaron los sucesos acaecidos en la plaza del Reloj, de Santa Coloma de Gramanet, el pasado día 30 de abril, entre las 21 y las 21,30 horas, en los que resultaron heridas varias personas por disparos de arma de fuego, para que se pongan en contacto con el abogado Rodolfo Guerra Fontana, c/ Trafalgar, 70, Teléfono 3189680 de Barcelona"

Jo havia estat en més d'una ocasió en aquell pis del carrer de Trafalgar, que recordo fosc, de parets altes. En Rudolf Guerra hi tenia el despatx, però també hi vivia, amb la seva dona. Si em veiés escriure que hi havia una certa heroïcitat en el fet de publicar un anunci així, donant l'adreça del teu domicili, en aquella època convulsa del final de la dictadura, de ben segur que en Rudolf Guerra faria aquell gest de sornegueria que recordem els qui el vam conèixer, un gest de riure silenciosament, irònicament, per sota del nas, quan alguna cosa li semblava petulant o exagerada.

Però basta recordar la matança d'Atocha del 24 de gener de 1977, en la que pistolers d'ultradreta van matar a trets a cinc laboralistes, per a convèncer a qualsevol que en Rudolf Guerra, com a mínim, els tenia molt ben posats. Heus ací, doncs, que un fet aparentment tan banal com posar un anunci als diaris pot retratar una persona.

En Rudolf Guerra no era un home d'aixecar la veu, de gesticulacions, d'exaltacions. Era, al contrari, més inclinat a la discreció, a la conversa tranquil·la, a l'ironia (amb auto ironia inclosa), a l'humor com a filosofia de defensa davant dels drames de la vida. Però la mena d'home que era ens ho va deixar clar amb un petit gest d'un anunci a la premsa, i amb el balanç final de la seva vida. Va ser un apassionat i tenaç defensor dels treballadors, com Montserrat Avilés, Francesc Casares, Albert Fina i altres, que en la causa obrera van veure l'expressió dels valors més nobles, de llibertat, igualtat i solidaritat entre les persones. En Rudolf Guerra va lluitar, amb molts altres, contra la dictadura i per les llibertats del poble. Quan noves amenaces planen sobre aquestes conquestes, convé recordar-los i seguir la seva petja.

Raimon Obiols
22 d'octubre de 2026

2026 Temps d'amnèsia

ANNA ELÍAS
Fotògrafa

«La memòria no es va inventar per recordar el que va passar, sinó per anticipar el què vindrà».

MARGARET ATWOOD

2026 és l'any present, la quotidianitat diària que passegem. Som presents en espais públics i en el privat, lligant la informació i les imatges que copsem amb idees pròpies i amb el diàleg social que generem.

2026 és l'any present. Un temps on l'espai públic i el diàleg social ens aclaparen des d'un nou món etiquetat d'il·liberal, global i híper tecnològic: un consumisme imperatiu, la proliferació de societats tecnològiques virtuals i una devaluació de la Política -com a enllaçadora social-, dissolen les nostres comunitats, els paisatges reconeguts i una memòria personal i col·lectiva que hauria de poder anticipar el que vindrà.

2026 és l'any present. L'extinció d'aquest món reconegut i la transició cap a un altre món possible configura avui un temps d'incerteses a una terra insegura que potencia l'abús dels poderosos i la minva dels drets democràtics de la ciutadania.

2026 Temps d'Amnèsia esdevé una proposta creativa crítica on s'encapsula i s'ofega a éssers humans, a humanitats i a l'humanisme, segrestant alhora veus alçades, alternatives crítiques, aventures i memòries col·lectives.

En aquest temps global i d'espera, un instant d'impaciència o una reflexió esvalotada haurien d'esdevenir en revolta d'una memòria democràtica capaç de cosir aquest present incert amb un futur immediat afable, just, lliure i solidari. Ara, cal rompre els sostres de vidre. Depèn de totes i tots nosaltres, ciutadania.

Forjar la memòria democràtica i antifeixista

(FONS ACPEPF, AHCCOO)

Democràtica és la memòria dels pelacanyes

Explorar l'antifeixisme atàvic a les fonts de la història

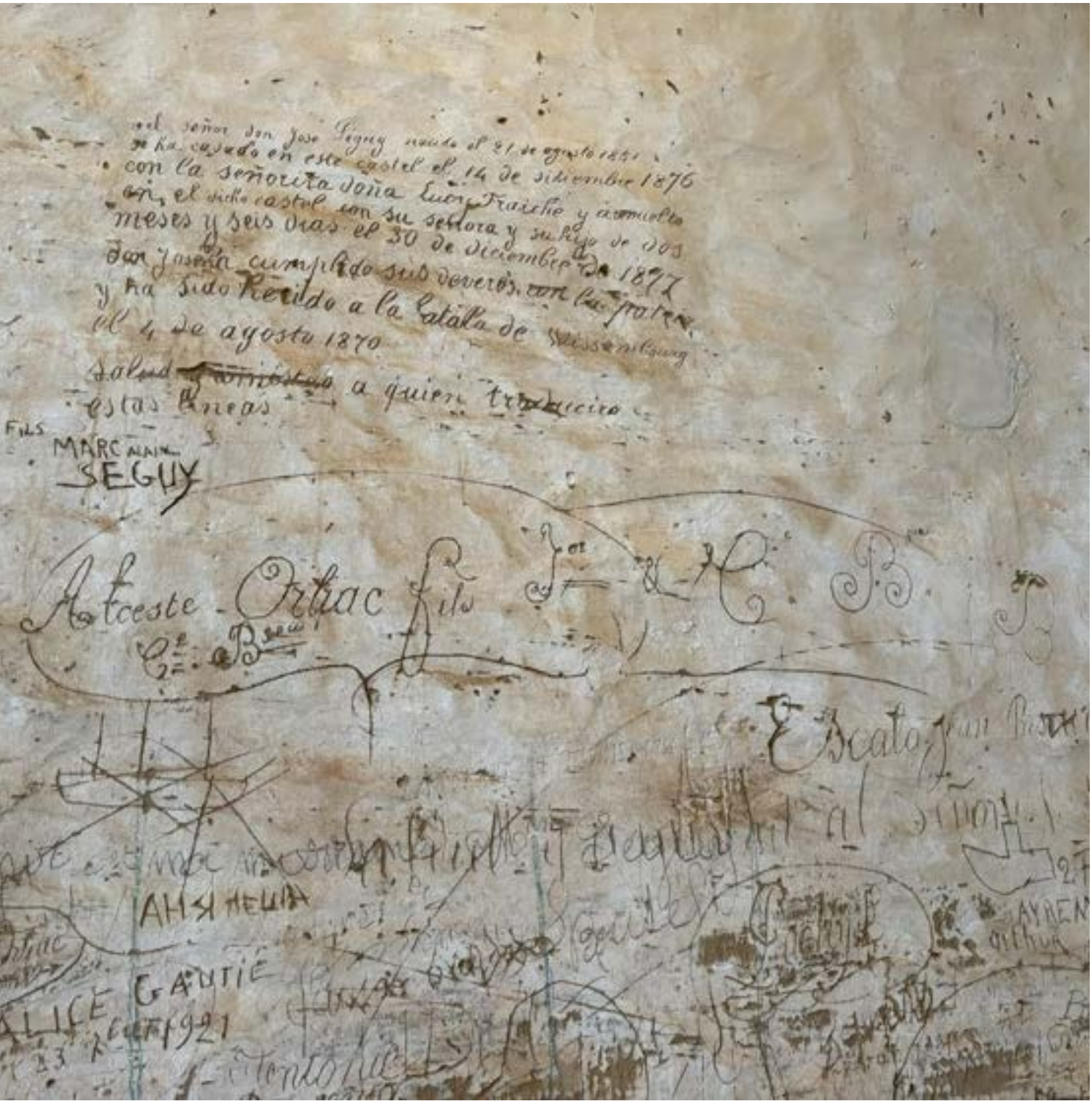

Manuscrits gravats a les parets (S.XVIII-XX). Abadia de Belleperche, França.

MARIÀ HISPANO
Historiador i arxiver
Membre de la Junta Directiva de l'ACPEPF

A l'entrada del Museu de les Arts de Parar Taula, a l'abadia francesa de Bellelperche, ens dona la benvinguda un llarg i ample passadís cobert de grafitis dels segles XVIII i XIX. Els conservadors del Museu van optar en el seu dia per conservar i restaurar els centenars d'inscripcions escrites per la gent a les parets, preservant testimonis d'expressions, idees i sentiments de centenars de ciutadans anònims. Paraules d'amor, escrits en defensa de les llibertats i il·lustracions de personatges diversos, aclaparen a uns visitants que es trobaran envoltats i abduïts sota un immens document gravat a les parets. El valor d'aquest testimoni esdevé extraordinari. No va ser a finals del segle XVIII, gràcies al moviment de la Il·lustració i a la Revolució Francesa, que es va iniciar un lent procés d'incorporació de les veus populars a les fonts documentals històriques. Fins llavors – des de les fonts clàssiques gregues a les de l'Europa absolutista –, la informació tramesa conformava el relat de les elits i dels poderosos, sense comptar amb les opinions de la majoria social: les dones, els homes o els infants que treballaven de sol a sol explotats per sistemes polítics estamentals i autoritaris.

El que resta en els nostres arxius, en inscripcions arqueològiques, literatures, monuments o en arquitectures d'abans del segle XIX és una estressant fotografia de la minoria social dominant, impermeable a les veus de la cultura popular. No trobarem llegats amb manifests de les revoltes pageses i menestrals, escrits de dones reivindicant visibilitat ni literatures de les penombres de les fams; tampoc podrem visitar monuments de cases de fang i palla o cementiris que glossin fosses comunes dels miserables. Aquestes són les veus de l'antifeixisme atàvic, les veus dels pelacanyes que han conformat sempre la majoria social i, que en societats profundament injustes i desiguals, han estat ignorades. No oblidem: d'aquestes veus silenciades ha sorgit sempre una demanda, el clam per una vida digna.

Assolir una consciència històrica solidària per a recuperar memòries populars arrasades ha de ser un imperatiu de la cultura antifeixista. Ara, que tenim veu i escriptura protagonista, cal que deixem un llegat per a les futures generacions capaç de cosir una història de la humanitat filada per una voluntat de la majoria de viure en pau i prosperitat. D'Espàrtac a Francesc Ferrer i Guàrdia, hi ha una Història que ens interessa. ●

«He intentat evocar la gent que vivia, ara fa vuit-cents cinquanta anys, a les viles, als camps i als prats sota el domini del compte de Barcelona. Llur llibertat i prosperitat, van ser sotmeses a pressió en una època de creixement competitiu. Avui, només sobreviuen en alguns -poc coneguts- registres de les seves queixes contra l'escassa altra gent a la qual ells servien, obeïen i temien. Problemàtics i inèdits en la seva majoria, aquests registres són tan parcials com escassos en nombre. He procurat aprendre d'elles, fins i tot imaginar a partir d'ells, però sense perdre mai el referent del seu contingut. Perquè he conviscut prou amb ells per saber que, malgrat les seves limitacions, són capaços de reflectir com se sentia el poder en una societat camperola medieval».

Thomas N. Bisson, historiador (Veus turmentades, 1998)

Allà on es troba la gent jove per tal d'aprendre per a la vida, la nostra associació també hi és present

ISABEL ALONSO DÁVILA
Coordinadora de la Comissió Pedagògica de l'ACPEPF

Comissió de Pedagogia de la Memòria de l'ACPEPF, aquest és el nom que ens hem donat un grup de disset persones que col·laborem per tal que la memòria de la nostra associació, les nostres vivències sobre el que va significar viure en dictadura, la nostra lluita per la llibertat, la repressió que vam patir..., arribin a les noves generacions. Amb això, a través d'aquesta transferència intergeneracional, pretenem que no guany l'oblit i, amb ell, la trivialització o, pitjor encara, el negacionisme del que va passar o, fins i tot, la reivindicació del sistemes autoritaris.

Si la memòria ha de ser una defensa de la veritat i ha de garantir la justícia i la reparació,

Testimonis a l'Aula. Isabel Alonso a l'Institut Joan Oró. Martorell, 8 de maig de 2026 **(FONS ACPEPF, AHCCOO. FOTOGRAFIA DE TERESA RENEDO)**

Disc de la BSO de "Els cuatracents cops"

A cada persona jove que arribem per explicar la veritat dels fets i de les nostres vides, l'estem capacitant per poder comparar les nostres paraules, carregades de veritat, amb les fal·làcies que els arriben per les xarxes socials.

la nostra activitat pedagògica eixampla la veritat amb allò viscut per persones concretes, reclama justícia i ens repara com a persones represaliades al veure que el que vam viure importa, i molt, a la gent jove. Però és que, a més, l'educació en i amb memòria és, i ho hauria de ser més encara, una de les formes més importants per garantir la no repetició.

Estem vivint temps de negacionisme, d'ampliació de partits que neguen les evidències estudiades i comunicades per historiadores i historiadors sobre el que va significar la II República, el cop d'estat de juliol del 36 i la desfermada repressió franquista a que va donar pas. I allà on governen aquests partits, deroguen les lleis autonòmiques de memòria. En aquests temps, la pedagogia de la memòria és molt important. A cada persona jove que arribem per explicar la veritat dels fets i de les nostres vides, l'estem capacitant per poder comparar les nostres paraules, carregades de veritat, amb les fal·làcies que els arriben per les xarxes socials. Així, molts i moltes joves, armats amb les eines del pensament crític, podran discernir entre veritat i mentida, entre justícia i injustícia, i ens podran ajudar, juntament amb el seu professorat, a que aquest discerniment arribi a altres persones de la seva edat com una taca d'oli de veritat carregada d'una visió ajustada als fets que podrà ser comparada amb una altra, la que, carregada de mentides, els arriba per alguns canals digitals de desinformació.

Els espais on la nostra associació es troba amb la gent jove són variats: les seves aules, quan el professorat ens demana d'anar als seus centres a través del programa de "Testimonis a l'aula" del Memorial Democràtic, que ha sigut tot un èxit; les sales del Museu d'Història de Catalunya, que s'omplen amb l'activitat "Consell de Persones Sàvies", amb la que col·laborem amb molta freqüència; els passadissos, el panòptic, les galeries i les cel·les de la Model, quan hi oferim visites guiades per testimonis, que ens demanen permanentment. Aquestes tres són les nostres activitats més característiques. També, algun membre de la nostra comissió fa xerrades i rutes sobre la guerrilla, com a oferta educativa de l'Amical Antics Guerrillers. I, amb l'Amical de les Brigades Internacionals oferim treballar sobre les dones de la Brigada Lincoln.

Així, continuem i eixamplem la vocació pedagògica que sempre ha tingut la nostra associació. Som plenament conscients de la importància que té arribar al jovent a través de l'educació en memòria, com ho ha fet l'ACPEPF sempre. I un exemple que ens agrada recordar són aquelles "Dones del 36". Continuarem el seu camí, que és també el nostre! ●

50 anys: memòries, felicitacions i agraïments

DOMÈNEC MARTÍNEZ GARCÍA
Sociòleg. Membre de la Junta Directiva de l'ACPEPF

Venim de lluny. De les Comissions de Solidaritat amb les persones represaliades durant la llarga nit de la dictadura, com estem recordant en aquest 50è aniversari. Una petjada més per deixar constància de les persones que ens han precedit en aquesta reconstrucció de la memòria i de la raó democràtica. Un fil potent i generós per transferir a les noves generacions, que lluiten i treballen per fer possibles els seus propis somnis: un futur en pau, sense guerres, amb justícia social i amb valors democràtics.

Em vaig incorporar, activament, formant part de la Junta de l'Associació (ACPEPF), a l'inici d'aquest segle XXI. Coincidint amb el gran acte del Liceu, abril del 2002 homenatge a les víctimes de la repressió franquista i presentació del Manifest per un Memorial Democràtic. Ha estat un viatge prodigiós: ple d'aventures emocionals, coneixences, jornades d'intercanvi, viatges, aniversaris i memòries compartides. Un fil poderós de la capacitat pedagògica de la memòria resistent de la nostra gent: contra el feixisme i el nazisme, aquí i a Europa; el combat contra la

Domènec Martínez a l'acte Homenatge a Salvador Allende, Barcelona 2024 (FONS ACPEPF, AHCCOO)

dictadura i la defensa dels drets humans, associats a la Memòria Democràtica. Hem fet un llarg camí. Gràcies als diferents equips presidits per la Maria Salvo, l'Enric Pubill i en Carles Vallejo.

Ha estat un privilegi formar part d'aquest llegat i dels seus projectes col·lectius. La nostra Associació va impulsar el projecte Generació TOP (la gent que no es va resignar durants els anys 60 i 70), organitzant el gran acte de l'Auditori, març del 2011, amb la presència de Marcos Ana. Activitat que avui perdura, de forma itinerant per diferents ciutats,

Els darrers temps m'agrada tancar les meves intervencions afirmant que la memòria és cultura, la memòria és coneixement i la memòria ha de ser reconeixement.

després de la gran acollida que va tenir a La Model de Barcelona, l'Exposició Generacions TOP que es va inaugurar el 20-N de l'any 2024. Un patrimoni col·lectiu que ha de servir d'antídot contra la incultura i la ignorància. Com hem volgut deixar constància en la unitat pedagògica de la UNED: Una generación para la libertad.

Agraiment compartit amb les companyes i companys de la pedagogia de la memòria, que ens permet establir un diàleg intergeneracional amb la gent més jove de les aules. Amb les sessions del Museu d'Història de Catalunya: Consell de les persones sàvies, i amb el programa Testimonis a l'aula. Un magnífic exemple de treball conjunt amb les institucions, com els Ajuntaments i el Memorial Democràtic. Enguany també recordem que l'any 1936, el 19 de juliol, s'havia d'inaugurar a Barcelona l'Olimpíada Popular. Ho saben molt bé la nostra companya Nadia Cànovas, el company Carles Vallejo, reivindicant el protagonisme dels seus antecessors, molt implicats en aquesta cita antifeixista que el cop militar va impedir, com la Maria Salvo, que va ser la nostra Presidenta. Per aquesta raó la nostra entitat ha impulsat i coordinat la Comissió del 90è Aniversari de l'Olimpíada Popular, Barcelona 1936. El darrer cap de setmana d'octubre ho reviurem a Montjuïc i a la Rambla del Carmel. També tenim aquesta unitat pedagògica de la UNED que ho recull. (Aquí es podrà incorporar l'enllaç), el penjaran el dia 23 d'octubre)

Els darrers temps m'agrada tancar les meves intervencions afirmant que la memòria és cultura, la memòria és coneixement i la memòria ha de ser reconeixement. Ha estat un treball coral molt fèrtil. Ben aviat tindrem una nova Llei de Memòria Democrática de Catalunya, per anar més lluny. Però vam obrir camí l'any 2007, amb el Govern tripartit (PSC, ERC, ICV). El nostre reconeixement al conseller Joan Saura i el seu equip, per la seva implicació.

Torno a reiterar el meu agraïment a la gent que ens ha precedit, a les persones de la Junta (diferents etapes) i de les diferents comissions de la nostra Associació (i també a les altres entitats memorialistes germanes), que dediquen moltes hores, intel·ligència i tenacitat per preservar i difondre aquest patrimoni ètic i col·lectiu: la nostra memòria. Afegint noves experiències i nous testimonis, posant noms i cognoms, tal com estem fent amb el Diccionari Biogràfic. La millor manera de pasar el testimoni a les noves generacions. Resistències, raó democràtica, disciplina i militància de l'esperança i somnis compartits. Per molts anys!

Domènec Martínez García. ●

Antifeixisme: crisi, memòria, programa

TOMMASO NENCIONI
Historiador

Avui és més necessari que mai mantenir viva la memòria de l'antifeixisme. La memòria de l'antifeixisme ha de ser, alhora, objecte de culte i subjecte de lluita. L'àngel de la història (és a dir, l'àngel de la revolució, que per a Walter Benjamin són dos conceptes sinònims) avança sempre mirant enrere. Les lluites del present es mantenen sempre en equilibri entre el passat i el futur: fan avançar la humanitat i, al mateix temps, rescabalen les derrotes patides pels nostres predecessors.

Però, al costat de la memòria de l'antifeixisme, que han de preservar les generacions posteriors, també hi ha una memòria dels antifeixistes: és a dir, una reflexió dels opositors històrics al feixisme sobre com aquesta ideologia i aquells règims es van poder imposar. Un element constant que emergeix amb claredat d'aquest tipus de reflexions és, sens dubte, el vincle entre el naixement i l'ascens del feixisme i la crisi del capitalisme liberal. No és possible explicar la propagació generalitzada del feixisme europeu durant els anys '30 del segle XX sense tenir degudament en compte els efectes de la crisi del 1929 sobre les societats del vell continent. En realitat, però, l'ordre liberal-capitalista ja havia col·lapsat com a conseqüència de la Gran Guerra i de la Revolució d'Octubre, tal com van posar de manifest els qui van reflexionar sobre les causes del feixisme italià mentre aquests fets s'esdevenien.

Un document extraordinàriament eficaç per comprendre el vincle que es va establir des del primer moment entre el feixisme i la crisi és el documental del director Ken Loach (paradoxalment, procedent d'un país, la Gran Bretanya, només afectat tangencialment pel feixisme) The spirit of 45. De les entrevistes que hi recull el director, militant marxista, no només aquelles que va fer a personalitats polítiques professionals o a intel·lectuals, sinó també les adreçades a persones corrents, emergeix el record de que els sacrificis i els sofriments suportats durant els anys de guerra tenien com a objectiu construir una societat millor, diferent, òbviament, de la que els feixistes volien imposar a Europa, però també de la que el feixisme havia desenvolupat a partir dels anys '30. L'antifeixisme no s'havia de limitar a fer retrocedir el rellotge de la història fins a l'època anterior al feixisme, cap a un passat que no era en absolut una edat d'or, sinó que havia de crear les condicions socials i polítiques perquè l'amenaça del feixisme no tornés a presentar-se mai més en el futur.

El documental segueix, no sabem fins a quin punt de manera conscient, la interpretació dels orígens del feixisme formulada el 1944 pel gran historiador i sociòleg britànic Karl Polanyi a The Great Transformation. The Political and economic origins of our time. Segons Polanyi, al llarg del segle XIX s'havia anat consolidant progressivament el projecte de construir una societat organitzada entorn del lliure mercat. L'economia tendia, cada vegada més, a sostreure's al control de la societat i de la política, imposant les seves pròpies regles a les relacions socials. Des d'aquesta perspectiva, el mercat no es considera un fenomen natural i autònom, sinó una institució construïda mitjançant decisions polítiques concretes. Polanyi identifica tres elements fonamentals que són tractats com a mercaderies, tot i que no són productes per a ser venuts: el treball, és a dir, l'activitat humana; la terra, és a dir, la natura; i la moneda, necessària per al funcionament de l'economia. Quan foren sotmesos íntegrament a la lògica del mercat, es va produir

Càrrega de la policia contra els manifestants anti-cimera del G8. Gènova 20 de juliol de 2001 (FOTOGRAFIA D'ARES FERRARI)

inseguretat econòmica, desintegració social i conflictes.

Però, mentre les forces econòmiques i polítiques promovien l'expansió del mercat i la reducció dels límits que el contenien, la societat va reaccionar intentant protegir-se dels efectes destructius d'aquesta expansió. La crisi decisiva es va manifestar després de la Primera Guerra Mundial i va culminar amb la Gran Depressió del 1929. Per mantenir l'estabilitat monetària i la competitivitat, els estats es veien empesos a adoptar polítiques econòmiques restrictives, fins i tot quan aquestes agreujaven l'atur i les dificultats socials. La defensa del sistema econòmic liberal entrava així en conflicte amb les necessitats de protecció de la població i amb el funcionament de la democràcia.

El feixisme no va eliminar el capitalisme: el va reorganitzar en forma autoritària, sacrificant la democràcia per salvaguardar l'ordre econòmic i social existent. Va suprimir el conflicte democràtic i va eliminar el pluralisme polític, els sindicats independents i les organitzacions dels treballadors. Va subordinar els treballadors a l'Estat: el conflicte entre capital i treball fou substituït per la pretensió d'una col·laboració obligatòria entre les classes, organitzada des de dalt. Finalment, va conservar les jerarquies econòmiques: la propietat privada i les relacions capitalistes van sobreviure, mentre que es neutralitzaven les forces polítiques que pretenien transformar-les radicalment. També va prometre una comunitat nacional unida pels mites del nacionalisme.

El feixisme representa, doncs, una solució autoritària a la contradicció entre capitalisme i democràcia: quan les demandes democràtiques de protecció social amenacen els interessos econòmics dominants, una part de les elits pot donar suport a

Partisans de la Brigada Itàlia a Mòdena, Abril de 1945
(AUTOR DESCONEGUT)

la destrucció de les institucions democràtiques.

La generació dels antifeixistes va preservar, en el curs de les seves lluites, la memòria d'aquesta lliçó, avui oblidada. De fet, en les constitucions democràtiques consolidades tant durant la primera com durant la segona onada de democratització posteriors a la caiguda dels règims feixistes a Europa, es van salvaguardar tant els mecanismes del pluralisme polític com els mecanismes de protecció de la societat davant la intromissió del mercat. L'antifeixisme, d'urgència de lluita immediata, esdevé també un programa per al futur des del punt de vista socioeconòmic: ser antifeixista i eliminar d'arrel les causes del feixisme significa també, si no sobretot, desmercantilitzar el treball i els serveis essencials per al benestar de les persones.

Aquesta memòria preservada pels antifeixistes s'ha de posar en valor avui més que mai. Entre les elits europees existeix un antifeixisme de naturalesa merament estètica, que viu amb irritació la creixent marea neofeixista pels seus excessos de vulgaritat retòrica. Però aquest no és el problema. El problema és reconstruir un sentit comú antifeixista de masses. I això només es pot fer a partir d'un programa de defensa de la societat contra els excessos i els desequilibris que es produeixen quan es pretén sotmetre tot el cos social a les exigències del mercat. ●

Al costat de la memòria de l'antifeixisme, que han de preservar les generacions posteriors, també hi ha una memòria dels antifeixistes: és a dir, una reflexió dels opositors històrics al feixisme sobre com aquesta ideologia i aquells règims es van poder imposar.

Molèsties d'obrir la porta

PAULE HISPANO BOSCH
Estudis literaris

Una persona pica a la porta. Aquesta persona és algú altre, senzillament algú que no soc jo i que, a diferència de mi, necessita alguna cosa. La porta divideix la vida entre un enfora, impropi, i un endins, propi. La diferència fonamental és que, ara mateix, l'altre necessita alguna cosa, mentre que jo no. Podem pensar l'altre com algú dèbil. Però aquesta debilitat no és mai la que jo projecto: allò que em manca, pressuposo que també li manca; allò de què em sento orgullós, sospito que a l'altre li falta. Necessita alguna cosa que, si més no d'entrada, hauria d'admetre que desconec.

Abans de res sento una lleu molèstia i, d'ella, en deriva una pregunta: per què la sento? De què és símptoma o, dit altrament, què expressa? Abans de deixar-me endur per la inèrcia i donar-la per legítima, vull pensar que no n'hi ha per tant, que puc assumir que la sento i sostenir-la sense reaccionar-hi en contra. El nucli mitològic d'aquest tipus de molèstia és el següent: «Cadascú ja en té prou amb la seva vida; no podem fer-nos càrrec de la vida dels altres...». En moments com aquests, els meus principis humanistes xoquen amb aquesta mena d'ontologia individualista. Dit d'una manera menys acadèmica: els meus principis no em permeten concebre la vida com una qüestió merament individual, sinó entendre que allò que la fa possible són, justament, les relacions i la xarxa que generen entre si.

Però tornem a l'ara i aquí: què faig? Obro la porta o n? Si fos individualista convençut, podria dir-me: «Això no va amb mi», i deixar-ho estar. Jo, en canvi, soc humanista i em sento temptat de creure que conec els problemes de l'altre i que vull ajudar-lo. Però això de l'humanisme fa temps que em genera desconfiança, i sospito que, en el fons, desconec els seus problemes perquè, de fet, ni tan sols he obert la porta. Fa temps que també sospito de la tolerància. No és que no vulgui ser tolerant, però la tolerància pressuposa que sé massa coses de l'altre: «Jo sé què necessites; acosta't, t'ajudaré i m'ho agrairàs». Però no tinc més temps i m'he de decidir: obro la porta o no l'obro? Quina mena de persona seré si no ho faig? Sempre he d'estar disposat a obrir-la?

Congelem el narrador, més o menys fictici, en el moment en què dubta si ha d'obrir la porta. Aquest és, al capdavall, el seu dilema capital. Què faríeu, vosaltres? Al meu parer, però, allò que per al narrador és sens dubte una qüestió cabdal potser deixa de ser-ho si mirem l'escena des d'una altra perspectiva.

L'hospitalitat pot ser hostil i, no obstant, no és mai una amenaça, com de vegades ens la imaginem, sinó una oportunitat bilateral per a qüestionar costums i certeses.

En tota dicotomia, en tot forceig mental per escollir entre dues opcions, acostuma a haver-hi un problema de base: una falta d'imaginació política o vital, una falta d'inventiva. L'individualista neoliberal, dirà: «No li obro perquè prou dura és ja la meva vida»; l'humanista —que, en aquest cas, hem caracteritzat com algú escèptic, que comença a posar en dubte els seus propis valors— dirà: «L'he d'obrir; ja sé qui és, deu necessitar ajuda, jo l'ajudaré». Tanmateix, en tots dos casos l'altre queda desalteritzat: tant si li neguem l'entrada com si ens avancem a decidir què necessita, li atribuïm una identitat i unes necessitats abans d'haver-lo escoltat. Dit altrament, tota la reflexió gira al voltant de la pregunta «Ajudo l'altre o no ho faig? ». Sigui qui sigui qui pica la porta — la veïna, la persona immigrant, la rara, el monstre, la trans, la racialitzada o l'animal—, ens debatem fins i tot abans de pre-

Obra de Francesc Artigau (FONS D'ART DE L'ACPEPF)

guntar, a l'altre, què necessita. Però una tercera via consistiria a suspendre aquest reguitzell de projeccions egocèntriques i innecessàries i, sense deixar de sentir una certa molèstia, obrir la porta i preguntar: «Hola, què necessites?».

La paraula tolerància prové del llatí tolerantia i significa "aguantar" o "suportar". Aquesta definició ja pressuposa una determinada concepció de l'altre: algú que arriba per carregar-nos amb les seves demandes o per posar en qüestió una existència que considerem pròpia. L'altre demana i jo el tolero. Tolerar és, sovint, un exercici de poder: t'ajudo perquè vull; agraeix-me que et tregui les castanyes del foc, perquè podria haver decidit no fer-ho.

Seguint Derrida, podem pensar l'hospitalitat, en contraposició a la tolerància, des d'un altre marc de preguntes. La molèstia mateixa desencadena una sèrie d'interrogants: si em molesta que algú entri a casa meva, quina funció té, aleshores, casa meva? Quina mena de por m'aixopluga? És la casa allò que delimita el que considero propi? I, si és així, em genera rebuig l'altre perquè amenaça els meus costums, les meves maneres de fer, de viure i d'existir?

L'hospitalitat és incòmoda perquè qüestiona les condicions que fan possible l'acollida. El subjecte comença a pensar-se des d'un altre lloc: ni la seva identitat ni els seus costums ni la seva cultura són estables; transformar-se exigeix un sacrifici. Renunciar a la pretensió de no incórrer en contradiccions permet qüestionar les pròpies certeses i entrar en fricció amb la diferència. Permet, també, deixar de veure l'altre com un monstre i reconèixer que, al seu torn, l'altre pot veure'ns com a tals. El nostre protagonista, probablement, acabaria preguntant-se: qui mereix la meva hospitalitat i qui no? Però aquesta pregunta és contrària a la hospitalitat.

L'hospitalitat pot ser hostil i, no obstant, no és mai una amenaça, com de vegades ens la imaginem, sinó una oportunitat bilateral per a qüestionar costums i certeses.

Finalment, decideixo obrir la porta: una mica perquè dubto dels meus propis valors, una mica perquè tendeixo a actuar impulsivament, una mica perquè vull saber qui és, què vol i què necessita de mi, i una mica per desobeir una part conservadora de mi mateixa que fa temps que m'avorreix. La qüestió és que obro la porta i pregunto: «Hola, què necessites?».

La darrera part de la història queda, en tot cas, fora d'aquest text. ●

Freikorps. Berlin, 1919 (AUTOR DESCONEGUT)

ELIES ÁLVAREZ
Historiador

L'etern retorn del feixisme

Diverses veus que van viure en temps del feixisme van coincidir en la idea fonamental que aquest podia transcendir el restringit període d'entreguerres i de la Segona Guerra Mundial. Així, si cada època tenia el seu feixisme, com deia Primo Levi, era un deure cívic apuntar-ne les noves formes i desemmascarar-lo en la seva essència, reblava Umberto Eco.

En la gènesi del moviment de Mussolini i Hitler, alguns factors podrien semblar difícilment reproduïbles. Entre ells destaca, sense dubte, la Gran Guerra, el conflicte total, amb els seus milions de joves sacrificats a les trinxeres sota el foc de la més moderna arti-

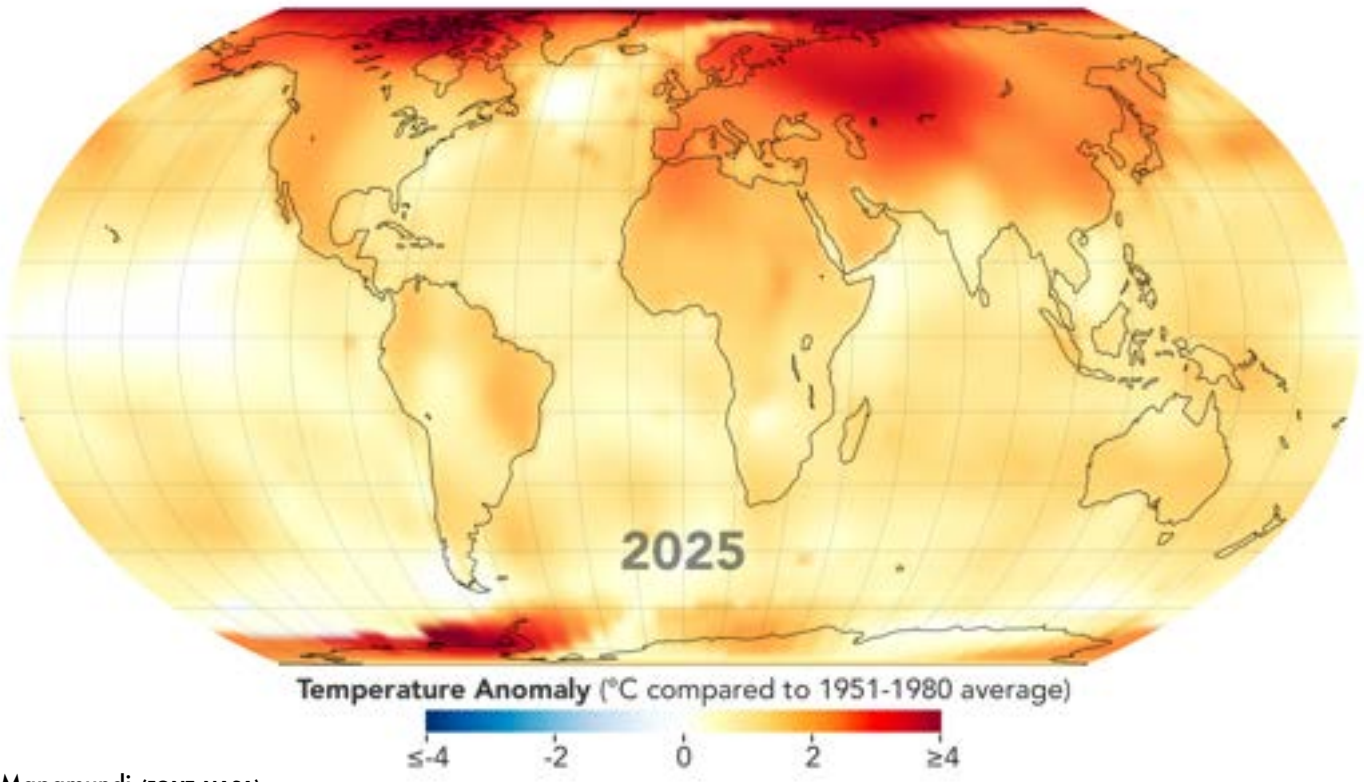

Mapamundi: (FONT: NASA)

lleria. El record dels morts i la frustració dels mutilats havien d'ésser mobilitzats, no pas per denunciar el caràcter espuri i fútil d'aquella conflagració, sinó per preparar un nou conflicte encara pitjor. Aquell fet confirmà cruament que el «bumerang imperial» colpejava i havia de continuar colpejant amb força: l'ordre d'extermini del general Von Trotha continuaria reeditant-se a ritme industrial.

Avui dia es torna a configurar una nova Pau Armada en què les dinàmiques de guerra i d'extermini tornen a esdevenir la pira on malbaratar ingents recursos públics i vides humanes. Coneixem una comanda, entre moltes, de mig milió de full shots d'artilleria per expandir l'economia; si aquest fos l'objectiu, quant més profitosa seria la construcció de les piràmides que hipotetitzà Keynes!

Al bel·licisme rampant se li ha d'afegir el desbordament dels límits planetaris, que genera un potencial destructiu a gran escala i sense precedents. En aquest context, els discursos d'exclusió i supremacisme hi troben un terreny propici. Per aquest motiu, la negació del consens científic, el rebuig de les dades recopilades des de múltiples disciplines, la desviació orquestrada de l'atenció pública cap a espantalls o la invenció de complots que inclouen la manipulació climàtica són indicadors que mostren el rostre del feixisme en els temps actuals, malauradament similar en les seves formes essencials al del segle XX.

Avui dia es torna a configurar una nova Pau Armada en què les dinàmiques de guerra i d'extermini tornen a esdevenir la pira on malbaratar ingents recursos públics i vides humanes.

EPÍLEG.

NO OBLIDAR

ANNA ELÍAS©

«Me entero por los periódicos y la televisión de que, atravesando la frontera suiza clandestinamente en compañía de sus padres, ha muerto de frío y de agotamiento un niño turco de diez años. Quienes lo «pasaban» los dejaron cerca de la frontera. No tenían más que seguir recto hasta el primer pueblo suizo. Caminaron durante varias horas a través del bosque y la montaña. Hacía frío. Al final, el padre cargó con el hijo a su espalda. Pero ya era demasiado tarde. Cuando llegaron al pueblo, el niño había muerto de cansancio, de frío y de agotamiento.

Mi primera reacción es como la de cualquier suizo: ¿Cómo se atreve la gente a aventurarse en viajes así con niños? Tanta falta de responsabilidad es inadmisible. La reacción es violenta e inmediata. Un viento frío de finales de noviembre penetra con violencia en mi habitación bien caldeada, y la voz de mi memoria se eleva en mi interior con estupefacción: ¿Cómo? ¿Te has olvidado de todo? Tú hiciste lo mismo, exactamente lo mismo. Y tu hija era casi una recién nacida.

Sí, me acuerdo.»

AGOTA KRISTOF (LA ANAFALBETA, 2004)

«Soc aquí, a l'habitació de la pensió, i veig des de la finestra la ciutat de Leeds, una de les últimes ciutats per on en Michele va caminar. Per part d'aquest noi tan simpàtic, l'Ermanno Giustiniani, amb qui soparé aquesta nit, no aconsegueixo saber gran cosa d'en Michele perquè ell el va veure poc o el recorda poc, o potser l'entristeix parlar-ne a fons amb mi. És un noi jove. Els nois joves avui dia no tenen memòria, i sobretot no la cultiven, i tu saps que en Michele tampoc no tenia memòria, o més ben dit no estava disposat a respirar-la ni a cultivar-la. Disposats a cultivar la memòria potser només quedem tu, la teva mare i jo, tu per temperament, jo i potser la teva mare per temperament i perquè en la nostra vida actual no hi ha res que equivalgui als llocs i als moments trobats al llarg del camí. Mentre jo els vivia o me'ls mirava, aquells moments o aquells llocs tenien una esplendor extraordinària, però era perquè jo sabia que estava disposat a recordar-los. Sempre m'ha dolgut profundament que en Michele no volgués o no pogués conèixer aquesta esplendor, i anés avançant sense girar mai el cap enrere. Em sembla, però, que ell sense saber-ho contemplava aquesta esplendor dins meu. I moltes vegades he pensat que potser mentre moria va poder conèixer i recórrer, a través d'un llampec, tots els camins de la memòria »...

NATÀLIA GINZBURG (ESTIMAT MICHELE, 1995)

Pati interior de la Presó de Salt, 1946 (ARXIU ABEL PAZ)

«L'1 de setembre de 1939, Wystan Hugh Auden es deperta a Nova York i anota al seu dietari: M'he despertat amb mal de cap, després d'una nit de malsons en què CH. m'era infidel. Els diaris diuen que Alemanya a atacat Polònia.... Això és un gran inici d'història, amb tots els ingredients que fan falta... malsons, guerra i mal de cap.
Jo era en una biblioteca de Nova York quan vaig topar amb aquesta entrada del dietari d'Auden. Habitualment es conserva a Londres, però, per una d'aquelles casualitats afortunades, el seu arxiu era allà cedit temporalment. Tan sols un dietari és capaç de combinar d'aquesta manera el vessant històric amb el personal. El món ja no és el mateix: Alemanya a atacat Polònia, comença la guerra, em fa mal el cap i la mala pècora de la Ch. va i s'atreveix a posar-me les banyes en somnis. Avui en somnis, demà a la realitat...
Que potser Auden es va adonar de la quantitat de coses que condensen aquestes dues línies, de fins a quin punt són precises d'una manera cínica i personal? Dues línies dedicades a la data crucial del segle. Aquell mateix dia, quan li passi una mica el mal de cap, Auden començarà a embastar aquests versos:

M'Assec en una taverna
del carrer Cinquanta-dos,
insegur i esglaiat.

I aquell mateix vespre, a la taverna del carrer Cinquanta-dos, el mal de cap, la infidelitat i el malson, l'atac d'Alemanya a Polònia d'aquell divendres 1 de setembre...., tot plegat passarà a la història. El poema es titularà exactament així: 1 de setembre del 1939.
En quin moment la quotidianitat es converteix en història?»

GUEORGUI GOSPODÍNOV (EL REFUGI DEL TEMPS, 2024)

1976-2026

ACPEPF

Associació Catalana de Persones
Ex-preses Polítiques del Franquisme

LEONOR SUESCUN©

50
1976-2026

ACPEPF

Associació Catalana de Persones
Ex-preses Polítiques del Franquisme